

Operationeel Programma EFMZV 2014-2020

Strategische Milieu Beoordeling

Eindconcept

Ministerie van Economische Zaken

Grontmij Nederland B.V.
Houten, 29 juli 2014

Verantwoording

Titel : Operationeel Programma EFMZV 2014-2020
Subtitel : Strategische Milieu Beoordeling
Projectnummer : 325445
Referentienummer : GM-0138892
Revisie : C3
Datum : 29 juli 2014

Auteur(s) : C.F. van Duin, P.C.M. Boonman, C. Rutjes

E-mail adres : cor.vanduin@grontmij.nl

Gecontroleerd door : C.F. van Duin

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : B. de Vries

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
De Molen 48
3994 DB Houten
Postbus 119
3990 DC Houten
T +31 88 811 61 90
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1	Inleiding 9
1.1	Aanleiding 9
1.2	Strategische milieubeoordeling.....9
1.2.1	Wettelijk kader.....9
1.2.2	Procedure SMB voor Operationeel Programma EFMZV 10
1.3	Taak en rolverdeling in de SMB procedure 11
1.4	Relatie SMB en ex-ante evaluatie..... 11
1.5	Leeswijzer 12
2	Operationeel Programma EFMZV 2014-2020 13
2.1	EFMZV..... 13
2.2	Pijlers van de Nederlandse EFMZV-aanpak..... 13
2.3	Prioritaire thema's 14
2.4	Maatregelen..... 15
2.5	Verband met andere relevante plannen en programma's 18
3	Beleidskader 20
4	Huidige milieusituatie en autonome ontwikkeling 23
4.1	Inleiding 23
4.2	Nederlandse vissector.....23
4.2.1	De Nederlandse vissector.....23
4.2.2	Gebieden waar gevist wordt 24
4.2.3	Visserijsectoren.....25
4.2.4	Vismethoden 26
4.2.5	Soorten waarop gevist wordt 29
4.3	Natuur.....30
4.3.1	Huidige situatie.....30
4.3.2	Autonome ontwikkeling.....34
4.4	Bodem en water 34
4.4.1	Huidige situatie.....34
4.4.2	Autonome ontwikkeling.....34
4.5	Lucht en klimaat.....35
4.5.1	Huidige situatie.....35
4.5.2	Autonome ontwikkeling.....35
4.6	Culturele erfgoederen.....35
4.7	Woon- en leefmilieu.....35
5	Milieueffecten.....36
5.1	Afbakening en beoordelingsmethodiek 36
5.2	Milieubeoordeling per maatregel.....37
5.3	Milieugevolgen van het programma als geheel 40
6	Leemten in kennis en aanzet monitoring.....42

Samenvatting

S.1 Aanleiding

Op dit moment wordt het Operationeel Programma 2014-2020 voor het Europese Fonds Marieme Zaken en Visserij (EFMZV) opgesteld. Dit is een Europees subsidieprogramma gericht op verduurzaming en versterking van de concurrentiekracht van de visserij en aquacultuur. Op basis van een analyse van de visserijsector, de beleidsdoelstellingen en -prioriteiten, zijn maatregelen geformuleerd. Aan deze maatregelen zijn financiële middelen gekoppeld. De 'Common Provision Regulation (Article 55)' bepaalt dat een ex-ante evaluatie verplicht is met als doel de kwaliteit van het ontwerp van het programma te verbeteren. Parallel aan de ex-ante evaluatie dient een strategische milieubeoordeling (SMB) te worden uitgevoerd. De SMB levert vanuit milieuoverwegingen een bijdrage aan de kwaliteit van het programma.

S.2 Strategische milieubeoordeling

De Europese richtlijn 2001/42/EG bepaalt dat plannen en programma's die wettelijk of bestuursrechtelijk zijn voorgeschreven en mogelijk belangrijke gevolgen kunnen hebben voor het milieu een "strategische milieubeoordeling" moeten ondergaan. De SMB wordt in Nederland "plan-m.e.r." genoemd en is in overeenstemming met de eerder genoemde Europese richtlijn. In Nederland is de SMB Richtlijn vertaald in de Wet Milieubeheer. In het Besluit m.e.r. is opgenomen welke plannen m.e.r.-plichtig zijn. Het Operationeel Programma EFMZV is daar niet in opgenomen. Daarom wordt in dit rapport gesproken over de SMB procedure in plaats van de plan-m.e.r. procedure.

Het doel van de SMB is om te voorzien in een hoog beschermingsniveau van het milieu en bij te dragen aan de integratie van milieuoverwegingen in de voorbereiding en vaststelling van plannen en programma's die aanzienlijke effecten op het milieu kunnen hebben.

S.3 Operationeel Programma 2014-2020

Met het nieuwe Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) wil Europa de Europese kustgemeenschappen steunen door een kader te creëren waarin de visserijvloot van de EU rendabel en duurzaam kan werken. Het streefdoel is om een duurzaam beheer van de visbestanden samen te laten gaan met een verbetering van de rendementen. Om de doelstellingen van het GVB te bereiken is het EFMZV opgericht. Het EFMZV is de opvolger van het Europese Visserijfonds (EVF) en loopt van 2014 tot en met 2020. Het EFMZV wil door diverse maatregelen bevorderen dat de visserij- en aquacultuursector duurzaam en concurrerend wordt.

Nederland zet het EFMZV-instrumentarium prioritair in op de volgende thema's:

1. Invoering van de aanlandplicht
2. Verdere verduurzaming van de visserij- en aquacultuur
3. Verbetering van de rendementen in de visserij- en aquacultuurketen

S.4 Milieueffecten maatregelen

De maatregelen die worden ingezet leiden allemaal tot positieve effecten op het milieu. De positieve beoordelingen komen doordat het programma is gericht op verbetering van de duurzaamheid in de sector. Dat zien we terug in de maatregelen en dus ook in de verwachte milieueffecten van de maatregelen. Sommige maatregelen zoals innovatie, partnerschappen en productie- en afzetprogramma's, hebben geen directe maar wel indirecte milieueffecten. Partnerschappen kunnen bijvoorbeeld leiden tot het toepassen van nieuwe, meer milieuvriendelijke technieken.

Deze indirecte effecten zijn weergegeven tussen haakjes '(.)'. Indirecte positieve effecten op bodem & water leiden veelal ook tot een positieve invloed op natuur (minder aantasting bodemleven) en cultuurhistorie (behoud archeologisch erfgoed). Een dergelijke positieve invloed is aangeduid met dubbele haakjes '((.))'. Indien er geen effecten zijn te verwachten is er geen beoordeling toegekend aan het betreffende milieuthema. Overzichtstabel S1 geeft aan welke maatregelen op welke thema's een milieueffect hebben. In onderstaande tekst zijn de beoordelingen toegelicht.

Maatregel 26 is gericht op stimulatie van innovatie in de visserij, met als doel verdere verduurzaming en met name verbetering van rendement. Hierbij kan gedacht worden aan innovaties die leiden tot de ontwikkeling of invoering van nieuwe of verbeterde producten en processen (bijvoorbeeld innovaties om de versheid te behouden, de keten te verkorten, etc.).

Ontwikkeling van nieuwe of verbeterde producten en processen leiden tot minder emissies (o.a. broeikasgassen), dit is positief voor lucht & klimaat (effectbeoordeling: '(+)'). Innovatie gericht op een verbetering van het rendement, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van energie-efficiëntere schepen (lagere brandstofkosten), heeft een positief effect op woon- en leefomgeving (effectbeoordeling: '(+)') omdat dit bijdraagt een verbetering van de winstgevendheid.

Maatregel 28 is gericht op het ontwikkelen en uitwisselen van praktijkkennis, ervaringskennis en wetenschappelijke kennis in het viscluster. Dit is van groot belang voor het vinden van oplossingen met betrekking tot duurzaamheid en economisch rendement. Partnerschappen tussen vissers en wetenschappers rond thema's als duurzaamheid, selectieve vistechnieken en kostenbesparing bevorderen de overdracht van kennis.

Deze maatregel is gericht op zowel duurzaamheid (bijv. minder bodemberoering, minder bijvangst) als rendement (bijv. nieuwe producten en processen). Deze maatregel heeft daardoor (indirecte) positieve effecten op natuur, bodem & water, lucht & klimaat en woon- en leefomgeving (effectbeoordeling: '(+)'). Minder aantasting van de bodem heeft op zijn beurt indirect weer een positieve invloed op cultuurhistorie (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 31 is gericht op het in stand houden van een sterke primaire sector. Hiervoor is het van belang dat voldoende jongeren kans zien om in de sector actief te worden c.q. de bedrijfsopvolging kunnen financieren. Nederland zal met het oog hierop steun verlenen aan jonge vissers.

Deze maatregel heeft een direct positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel startende vissers ondersteund (effectbeoordeling: '+'). Dit is positief voor de lokale visserijgemeenschappen (behoud werkgelegenheid). Omdat de maatregel gericht is op het behoud van visbedrijven (en niet op de uitbreiding daarvan) heeft deze maatregel geen effect op de overige milieuthema's.

Maatregel 37 wordt ingezet voor ontwerp en implementatie van Natura 2000-gebieden in de Noordzee.

Deze maatregel is met name gericht op behoud en instandhouding van natuurwaarden door de bescherming van gebieden in de Noordzee en eventueel ondersteunen van soorten (uitzetten vis). Dit heeft een direct positief effect op natuur (effectbeoordeling: '+'). Indirect heeft deze maatregel, door bijvoorbeeld het sluiten van gebieden voor de visserij (VIBEG), een positieve effect op bodem & water (effectbeoordeling: '(+)'). Minder aantasting van de bodem door het sluiten van gebieden voor de visserij, heeft op zijn beurt indirect weer een positieve invloed op cultuurhistorie (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 38 richt zich op investeringen om de visserij duurzamer te maken. Hierbij kan gedacht worden aan investeringen gericht op de beperking van de impact van de visserij op het mariene milieu, maar ook aan investeringen die de teruggooi uitbannen.

Deze maatregel heeft een groot positief effect op natuur doordat wordt geïnvesteerd in duurzame vangstechnieken (effectbeoordeling: '++'). Indirect heeft deze maatregel door minder bodemberoering en energie-efficiëntere schepen een positief effect op bodem & water en lucht & klimaat (effectbeoordeling: '(+)'). Minder bodemberoering heeft op zijn beurt weer een positieve invloed op cultuurhistorie (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 39 is gericht op de ontwikkeling en invoering van nieuwe technologische of organisatorische kennis om de impact van visserijactiviteiten op het milieu te beperken. Hieronder vallen ook ontwikkelingen op het gebied van verbeterde vangstechnieken en selectiviteit van het vistuig, waarmee teruggooi wordt verminderd.

Doordat deze maatregel gericht is op beperking van de milieu-impact van de visserij, heeft deze maatregel indirect een positief effect (effectbeoordeling: '(+)') op natuur (betere selectiviteit en minder aantasting bodemleven), bodem & water (minder bodemberoering) en lucht & klimaat (energie-efficiëntere schepen). Minder bodemberoering heeft op zijn beurt weer een positieve invloed op cultuurhistorie doordat het archeologisch bodemarchief beter behouden blijft (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 42 is gericht op verbetering van de toegevoegde waarde of de kwaliteit van gevangen vis. Hieronder vallen investeringen die waarde toevoegen aan visserijproducten, in het bijzonder door vissers mogelijk te maken hun eigen vangst te verwerken, af te zetten en rechtstreeks te verkopen.

Deze maatregel heeft een direct positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel leidt tot een hogere toegevoegde waarde voor visserijbedrijven (effectbeoordeling: '+'). Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld het gebruik van ongewenste bijvangst. Dit is positief voor de lokale visserij gemeenschappen. Op de andere milieuthema's worden geen effecten verwacht.

Maatregel 44 bestaat uit een samenvoeging van een aantal andere maatregelen, waaronder de maatregelen 26, 28, 31, 38, 39 en 42. Deze maatregel is daarom niet apart beoordeeld. De beoordeling heeft plaatsgevonden bij de beoordeling van de andere maatregelen.

Maatregel 47 is gericht op de bevordering van innovaties in de viskweek, de schelpdiersector, maar ook in nieuwe vormen van aquacultuur (zoals zilte landbouw). Het doel daarvan is niet alleen de rendementen te verbeteren, maar ook om de duurzaamheid te verbeteren.

Deze maatregel heeft indirect positieve milieueffecten. Door innovatie in duurzaamheid te stimuleren wordt verwacht dat de belasting van het milieu door gebruik van bijvoorbeeld water, energie en grondstoffen zal afnemen. Dit heeft een positief effect op bodem & water en lucht & klimaat (effectbeoordeling: '(+)'). Een lagere belasting van het milieu heeft op zijn beurt indirect weer een positieve invloed op natuur (effectbeoordeling: '((+))'). Naast verhoging van de duurzaamheid is deze maatregel ook gericht op verhoging van het rendement. Dit heeft indirect een positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel leidt tot een hogere toegevoegde waarde voor de aquacultuursector (effectbeoordeling: '(+)').

Maatregel 66 wordt ingezet om producentenorganisaties te ondersteunen bij het opstellen van productie- en marketingplannen. Deze productie- en marketingplannen hebben als doel de rentabiliteit en duurzaamheid te verbeteren, ongewenste vangsten zo veel mogelijk te vermijden, bij te dragen aan de traceerbaarheid van de producten en de uitbanning van illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij.

Doordat deze maatregel is gericht op de verbetering van duurzaamheid en rentabiliteit heeft deze maatregel indirect een positief effect (effectbeoordeling: '(+)') op natuur (betere selectiviteit en minder aantasting bodemleven), bodem & water (minder bodemberoering) en lucht & klimaat (energie-efficiëntere schepen). Minder bodemberoering heeft op zijn beurt weer een positieve invloed op cultuurhistorie doordat het archeologisch bodemarchief beter behouden blijft (effectbeoordeling: '((+))'). Naast verhoging van de duurzaamheid is deze maatregel ook gericht op verhoging van de winstgevendheid van de sector. Dit heeft indirect een positief effect op woon-

en leefomgeving omdat deze maatregel leidt tot een beter perspectief voor de sector (effectbeoordeling: '(+)').

Maatregel 67 is gericht op steun aan erkende producentenorganisaties en verenigingen van producentenorganisaties voor het opslaan van vis- of aquacultuurproducten. Dit is een economische maatregel waarbij vis wordt opgeslagen als de prijs onder een vooraf bepaalde drempelprijs zakt. Hiermee worden grote prijsfluctuaties voorkomen. Deze maatregel heeft naar verwachting geen milieueffecten.

Maatregel 68 is gericht op het stimuleren van toegevoegde waarde in de keten (vergroting afzet, o.a. door nieuwe markten) en de traceerbaarheid van visserij- en aquacultuurproducten.

Deze maatregel heeft indirect een positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel door vergroting en verbreding van de afzet leidt tot een hogere toegevoegde waarde voor visserijbedrijven (effectbeoordeling: '(+)'). Dit is positief voor de lokale visserijgemeenschappen. Op de andere milieuthema's worden geen effecten verwacht.

Maatregel 76 is gericht de naleving van de visserijvoorschriften en zo nodig de naleving af te dwingen.

Deze maatregel heeft door de controle en handhaving van visserijvoorschriften een positief effect op de visbestanden. De effecten op natuur worden daardoor positief beoordeeld (effectbeoordeling: '+').

Maatregel 77 is gericht op het verzamelen van data over visbestanden. De verzamelde gegevens worden gebruikt voor het vaststellen van de TAC's (totaal toegestane vangsten) en Quota.

Door het monitoren van visbestanden en vaststellen van quota kan overbevissing, en daarmee aantasting van het mariene milieu, worden voorkomen. Dit heeft indirect een positief effect op natuur (effectbeoordeling: '(+)').

Maatregel 80 verleent steun aan acties die het mariene milieu beschermen. Nederland richt zich met name op de grootste risico's in het relatie tot het bereiken van de goede milieutoestand in 2020 in het kader van de implementatie van de KRM.

Deze maatregel heeft een direct positief effect op natuur en bodem & water omdat deze maatregel steun verleent aan acties die het mariene milieu beschermen en kennisontwikkeling bevordert (effectbeoordeling: '+').

Tabel S.1 *Beoordeling milieueffecten*

Nr.	Maatregelen	Milieuthema's				
		natuur	bodem & water	lucht & klimaat	cultuurhistorie	woon- en leefomgeving
26	Innovatie (visserij)			(+)		(+)
28	Partnerschappen tussen wetenschappers en vissers	(+)	(+)	(+)	((+))	(+)
31	Starterssteun voor jonge vissers					+
37	Steun voor het ontwerpen en uitvoeren van instandhoudingsmaatregelen en regionale samenwerking	+	(+)		((+))	
38	Beperking van de impact van visserij op het mariene milieu en aanpassing van de visserij aan de bescherming van soorten	++	(+)	(+)	((+))	
39	Innovatie ivm de instandhouding van biologische rijkdommen van de zee	(+)	(+)	(+)	((+))	
42	Toegevoegde waarde, productiviteit en gebruik ongewenst vangsten					+
44	Binnervisserij en aquatische flora en fauna in de binnenwateren					
47	Innovatie (aquacultuur)	((+))	(+)	(+)		(+)
66	Productie- en afzetprogramma's	(+)	(+)	(+)	((+))	(+)
67	Opslagsteun					
68	Afzetmaatregelen					(+)
76	Controle en handhaving	+				
77	Verzamelen van gegevens	(+)				
80	Geïntegreerd maritiem beleid (GMB)	+	+			

S.5 Leemten in kennis en monitoring

Leemten in kennis

In deze SMB is op basis van ingreep-effectrelaties, literatuuronderzoek en expert judgement een globale inschatting gemaakt van de potentiële milieueffecten van de maatregelen van het Operationeel Programma EFMZV. Bij de beschrijving van de milieueffecten is aangesloten bij het abstractieniveau van de maatregelen uit het Operationeel Programma. Omdat de beoogde maatregelen niet concreet zijn uitgewerkt wordt in de SMB volstaan met een globale effectanalyse. Hierbij zijn geen wezenlijke leemten in kennis en informatie geconstateerd.

Aanzet monitoringsmaatregelen

De voorgestelde maatregelen hebben betrekking op verbetering van de winstgevendheid in combinatie met een verdere verduurzaming van de sector. Door het monitoren van de effecten van deze maatregelen kan beter inzicht worden verkregen in de effectiviteit van de maatregelen en de milieugevolgen daarvan. Hierbij kan gedacht worden aan het monitoren van bijvangst, bodemleven, visbestanden, energieverbruik, winstgevendheid, etc. Veel van deze aspecten worden al gemonitord, zodat veelal kan worden aangesloten bij bestaande programma's.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Op dit moment wordt het Operationeel Programma 2014-2020 voor het Europese Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) opgesteld. Dit is een Europees subsidieprogramma gericht op verduurzaming en versterking van de concurrentiekracht van de visserij en aquacultuur. Het EFMZV biedt de sector kansen om initiatieven voor meer duurzaamheid, kostprijsverlaging en kwaliteitsverbetering te ontwikkelen en deze te implementeren. Het fonds zal ook worden ingezet om uitdagingen op te pakken en oplossingen aan te dragen voor de invoering van de aanlandplicht. In het Operationeel Programma (OP), dat door elke lidstaat wordt opgesteld, wordt beschreven waarvoor het fonds wordt ingezet en hoe de organisatie van het fonds is geregeld.

Op basis van een analyse van de visserijsector, de beleidsdoelstellingen en -prioriteiten, zijn maatregelen geformuleerd. Aan deze maatregelen zijn financiële middelen gekoppeld. De 'Common Provision Regulation (Article 55)' bepaalt dat een ex-ante evaluatie verplicht is met als doel de kwaliteit van het ontwerp van het programma te verbeteren. Parallel aan de ex-ante evaluatie dient een strategische milieubeoordeling (SMB) te worden uitgevoerd. De SMB levert vanuit milieuoverwegingen een bijdrage aan de kwaliteit van het programma. De volgende paragrafen beschrijven het wettelijk kader waarvoor en waarbinnen de SMB wordt uitgevoerd, de procedure die gevolgd wordt voor de SMB en de relatie tussen de ex-ante evaluatie en de SMB.

Het voorliggend rapport is het milieueffectrapport waarin de milieueffecten van de maatregelen uit het ontwerp Operationeel Programma EFMZV zijn bepaald.

1.2 Strategische milieubeoordeling

1.2.1 *Wettelijk kader*

De Europese richtlijn 2001/42/EG bepaalt dat plannen en programma's die wettelijk of bestuursrechtelijk zijn voorgeschreven en mogelijk belangrijke gevolgen kunnen hebben voor het milieu een "strategische milieubeoordeling" moeten ondergaan. De SMB wordt in Nederland "plan-m.e.r." genoemd en is in overeenstemming met de eerder genoemde Europese richtlijn. Het doel van de SMB is om te voorzien in een hoog beschermingsniveau van het milieu en bij te dragen aan de integratie van milieuoverwegingen in de voorbereiding en vaststelling van plannen en programma's die aanzienlijke effecten op het milieu kunnen hebben.

In Nederland is de SMB Richtlijn vertaald in de Wet Milieubeheer (hoofdstuk 7). In het Besluit m.e.r. is opgenomen welke plannen m.e.r.-plichtig zijn. Het Operationeel Programma EFMZV is daar niet in opgenomen. Daarom wordt in dit rapport gesproken over de SMB procedure in plaats van de plan-m.e.r. procedure.

Artikel 3 lid 2 van de richtlijn 2001/42/EG geeft aan dat een milieubeoordeling gemaakt moet worden van alle plannen en programma's die voorbereid worden met betrekking tot landbouw, bosbouw, visserij, energie, industrie, vervoer, afvalstoffenbeheer, waterbeheer, telecommunicatie, toerisme en ruimtelijke ordening of grondgebruik en die het kader vormen voor toekomstige m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten (m.e.r. richtlijn 2011/92/EU) of waarvoor mogelijk een passende beoordeling in het kader van de Habitatrichtlijn 92/43/EEG nodig is.

1.2.2 Procedure SMB voor Operationeel Programma EFMZV

Naast de wettelijke verplichtingen, zoals beschreven in de SMB richtlijn 2001/42/EG, heeft de Europese Commissie voor de diverse fondsen een handreiking geschreven: 'guidance document on ex-ante evaluation'¹. Bijlage 1 van de handreiking gaat in op de strategische milieubeoordeling. Deze bijlage is gevolgd bij het opstellen van het milieueffectrapport voor het Operationeel Programma EFMZV.

Raadplegen instanties over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport

De eerste stap bij het uitvoeren van een SMB is het beschrijven van de scope van het onderzoek. Paragraaf 5.1 beschrijft de scope van de milieubeoordeling. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) is door het ministerie van Economische Zaken (EZ) geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport.

Opstellen van het milieueffectrapport

Het milieueffectrapport is parallel aan de totstandkoming van het Operationeel Programma EFMZV opgesteld. Op basis van het concept Operationeel Programma EFMZV d.d. 16 juli 2014 zijn de milieueffecten van de voorgestelde maatregelen bepaald. Bij het bepalen van de effecten wordt zowel ingegaan op de effecten van de afzonderlijke maatregelen als de cumulatieve effecten van het gehele programma.

Volgens de Europese richtlijn 2001/42/EC zijn de mogelijke aanzienlijke milieueffecten die moeten worden onderzocht: biodiversiteit, bevolking, gezondheid voor de mens, fauna, flora, bodem, water, lucht, klimaatfactoren, materiële goederen, cultureel erfgoed (met inbegrip van architectonische en archeologisch erfgoed), landschap en de wisselwerking tussen bovengenoemde elementen. Bij het optreden van aanzienlijke milieueffecten wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn om effecten te voorkomen, te verminderen of eventueel te compenseren. In dit milieueffectrapport is een monitoring- en evaluatieprogramma opgenomen. Hiermee kan later worden getoetst of de optredende milieueffecten overeenkomen met de in het milieueffectrapport voorspelde effecten. Het Operationeel Programma EFMZV wil bijdragen aan een duurzame en concurrerende visserij. Duurzaamheid en het verminderen van de milieudruk door de visserij staan hierin voorop. Met name de positieve effecten en de kansen voor het milieu spelen in deze SMB een rol.

Op basis van de uitgevoerde effectanalyse kan worden besloten om het programma op onderdelen aan te passen. Eventuele programmawijzigingen worden meegenomen bij de afronding van de SMB.

Terinzagelegging en inspraak

Het ontwerp Operationeel Programma EFMZV wordt samen met dit milieueffectrapport ter inzage gelegd voor inspraak (het publiek) en raadpleging door de sectorvertegenwoordigers, wetenschappers, betrokken bestuursorganen (o.a. ministerie van IenM) en maatschappelijke organisaties. Op basis van de inspraakreacties wordt het ontwerp Operationeel Programma EFMZV aangepast en uitgewerkt tot het definitieve Operationeel Programma EFMZV. Inspraak draagt bij aan de kwaliteit van de beschikbare informatie en daardoor aan de kwaliteit van het uiteindelijke programma. Het ontwerp programma ligt gedurende 6 weken samen met het milieueffectrapport ter inzage.

Participatie bij de totstandkoming van het ontwerp Operationeel Programma EFMZV

Bij de totstandkoming van het ontwerp Operationeel Programma EFMZV zijn diverse instanties betrokken, zowel top down als bottom up. Het format is uitgezet door de Europese Commissie. Deze stelt ook diverse eisen aan de inhoud en het format van het Operationeel Programma EFMZV.

¹ Monitoring and evaluation of European Cohesion Policy - European regional development fund, European social fund, Cohesion fund - Guidance document on ex-ante evaluation, June 2012, European Commission DG Regional policy, DG employment, social affairs and inclusion.

In Nederland is de Commissie voor de m.e.r. een instantie die de kwaliteit van de milieueffect-rapportages bewaakt. De SMB richtlijn heeft directe werking omdat het programma niet voorkomt in het Besluit m.e.r. (zie paragraaf 1.2.1) en een passende beoordeling in het kader van de natuurbeschermingswet niet aan de orde is. De SMB richtlijn kent geen verplichting tot het betrekken van een kwaliteitsborgende instantie. Daarnaast zijn de effecten op het milieu voornamelijk positief doordat de doelstellingen van het Operationeel Programma EFMZV gericht zijn op duurzaamheid en het verminderen van de milieudruk door de visserij. Om deze redenen wordt de Commissie voor de m.e.r. niet betrokken bij deze SMB.

Besluitvorming en vaststelling Operationeel Programma EFMZV

Het ministerie van EZ geeft aan hoe zij met de informatie uit de SMB en de inspraakreacties omgaat in het Operationeel Programma EFMZV. Vervolgens stelt de staatssecretaris het Operationeel Programma EFMZV vast. De Europese Commissie besluit vervolgens of Nederland voldaan heeft aan alle verplichtingen. De SMB is samen met de ex-ante evaluatie, één van die verplichtingen. De organisaties en personen die zienswijzen hebben ingediend worden vervolgens ingelicht over de wijze waarop met hun reactie is omgegaan.

Monitoring (Evaluatie)

De milieueffecten van het programma worden gemonitord door het bevoegd gezag.

1.3 Taak en rolverdeling in de SMB procedure

Initiatiefnemer voor het Operationeel Programma EFMZV en daarmee voor de SMB en de ex-ante evaluatie is de staatssecretaris van EZ. Het *bevoegd gezag* voor de SMB is de Europese Commissie. Zij zal nagaan of de SMB richtlijn op de juiste wijze is toegepast. Zij zal dit doen op basis van:

- de samenvatting van het milieueffectrapport;
- een beschrijving van de wijze waarop de monitoring zal plaatsvinden;
- informatie over de inspraak (consultatie);
- beschrijving van de wijze waarop het milieueffectenrapport en de consultatie betrokken zijn bij het Operationeel Programma EFMZV.

Het ministerie van IenM is de *instantie* die is *geraadpleegd* bij de scoping van het milieueffectrapport. De te raadplegen partijen zijn door de begeleidingsgroep vastgesteld.

1.4 Relatie SMB en ex-ante evaluatie

De ex-ante evaluatie en de SMB zijn parallel aan elkaar uitgevoerd. De SWOT (sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen) en het ontwerpprogramma zijn door beiden beoordeeld. Uiteindelijk worden de ex-ante evaluatie en de milieubeoordeling samengevoegd tot één rapport waarin de essentiële informatie staat voor de Europese Commissie.

OP EFMZV	Ex ante Evaluatie	SMB
SWOT	Evaluatie van het SWOT en relatie met doelstellingen	Analyse beoordelen op milieuaspecten
Ontwerpprogramma	Bij de evaluatie gaat het om de interventielogica, oftewel het uit te voeren beleid. Bekijken worden de doelen en prioriteiten (aansluiting met SWOT); sluiten de acties en maatregelen aan bij de gestelde doelen; formulering van indicatoren om de voortgang van de uitvoering en bijdrage aan de doelen te monitoren; verdeling van de budgetten.	Beoordeling van de milieueffecten van de in het ontwerp Operationeel Programma EFMZV voorgestelde maatregelen. Een voorstel voor de monitoring van milieueffecten na vaststelling van het programma. Deze monitoring heeft een relatie met het formuleren van indicatoren voor het monitoren op doelen (zie ex ante evaluatie).
Eindrapport	Dit eindrapport beschrijft het afgelegde traject en is gericht op de goedkeuring van 'Brussel'. De ex-ante evaluatie en het milieueffectrapport zijn hierin samengevat.	

1.5 Leeswijzer

De inhoud van dit milieueffectrapport is bepaald door de eisen die de SMB richtlijn 2001/42/EG stelt aan een SMB. Na deze inleiding beschrijft hoofdstuk 2 de inhoud van het Operationeel Programma EFMZV, daar waar relevant voor de SMB. Het Operationeel Programma EFMZV is gericht op verduurzaming en versterking van de concurrentiekracht van de visserij en aquacultuur. De inhoud van de maatregelen uit het ontwerpprogramma is samengevat in hoofdstuk 2, dit vormt de basis voor de effectbeoordeling in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de meest relevante beleidskaders die van belang zijn voor de milieubeoordeling.

De huidige toestand van het milieu wordt beschreven in hoofdstuk 4. Ook worden de autonome ontwikkelingen beschreven. Dit zijn de ontwikkelingen die sowieso plaatsvinden, onafhankelijk van het Operationeel Programma EFMZV, en die invloed hebben op de toestand van het milieu, voor zover relevant voor het Operationeel Programma EFMZV.

Hoofdstuk 5 is de kern van dit rapport. De afbakening (scoping) van de beoordeling van milieueffecten is hierin beschreven. Vervolgens worden de milieueffecten van de in hoofdstuk 2 beschreven maatregelen beoordeeld op de relevante milieuthema's: natuur, bodem en water, lucht en klimaat, cultuurhistorie en woon- en leefomgeving. Hoofdstuk 6, het finale hoofdstuk, beschrijft de leemten in kennis. Dat wil zeggen de knelpunten of kennis die ontbrak bij de beoordeling van milieueffecten. Ook wordt in dit hoofdstuk een aanzet gedaan voor de indicatoren waarop de monitoring van milieueffecten uitgevoerd kan worden na uitvoering van het programma.

2 Operationeel Programma EFMZV 2014-2020

2.1 EFMZV

Met het nieuwe Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) wil Europa de Europese visserijsector steunen door een kader te creëren waarin de visserijvloot van de EU rendabel en duurzaam kan werken. Het streefdoel is om een duurzaam beheer van de visbestanden samen te laten gaan met een verbetering van de rendementen. Om deze ambitie waar te maken, wordt de teruggooi van vis (en de verspilling die daarmee gepaard gaat) geleidelijk afgebouwd. De bevordering van een duurzame aquacultuur maakt ook deel uit van het nieuwe beleid.

Om de doelstellingen van het GVB te bereiken is het EFMZV opgericht. Het EFMZV is de opvolger van het Europese Visserijfonds (EVF) en loopt van 2014 tot en met 2020. Het EFMZV wil door diverse maatregelen bevorderen dat de visserij- en aquacultuursector duurzaam en concurrerend wordt.

De EFMZV-verordening kent de volgende drie hoofdlijnen:

1. **Ecologisch duurzame visserij en aquacultuur in de EU**

Betreft investeringen in selectiever vistuig om teruggooi uit te bannen en verhoging van de inspanning voor het verzamelen en controleren van gegevens.

2. **Concurrerende visserij- en aquacultuursector in de EU**

Betreft steun aan beginnende vissers, het stimuleren van nevenactiviteiten (diversificatie inkomsten door bijvoorbeeld visserijtoerisme) en investeringen aan boord die tot doel hebben vangsten beter te beheren en de kwaliteit ervan te verbeteren. Ook wordt sterk ingezet op innovatie, waaronder ook valt de ontwikkeling van modernere en milieuvriendelijkere vaartuigen. Daarnaast wordt steun verleend aan uitreders voor het slopen van vaartuigen (reductie visserijinspanning), het vervangen van motoren (reductie CO₂-uitstoot) en een duurzame aquacultuur.

3. **Betere sociale omstandigheden**

Betreft investeringen om de gezondheid, hygiëne en veiligheid aan boord te verbeteren. Ook wordt ingezet op een beroepsopleiding voor vissers en het opzetten van een wederzijds verzekeringsfonds om natuurrampen en ecologische of gezondheidsgerelateerde ongelukken te dekken.

2.2 Pijlers van de Nederlandse EFMZV-aanpak

Het Operationeel Programma geeft voor de komende jaren richting en sturing aan hoe Nederland de mogelijkheden en kansen van het EFMZV vertaalt naar de praktijk van het gehele viscluster in Nederland. De strategie die Nederland voor het EFMZV voorstaat berust op drie pijlers die een zelfstandige betekenis hebben, maar vooral ook in samenhang met elkaar een meerwaarde hebben. De pijlers waarop Nederland inzet zijn:

1. **Innovatie:** het ontwikkelen en inzetten van innovatiemogelijkheden en -trajecten.
2. **Samenwerking & partnerschappen:** het ontwikkelen en inzetten van partnerschappen en samenwerkingsverbanden tussen ondernemers, wetenschappers en maatschappelijke organisaties.
3. **Investerings:** het inzetten van investeringssteun om nieuw ontwikkelde technieken en processen in de praktijk te introduceren en te testen.

Innovatie

Innovatie betekent je voortdurend aanpassen aan een nieuwe situatie. Dit vraagt, zeker van ondernemers, de voortdurende wil en inzet om te veranderen. Er liggen grote uitdagingen voor het viscluster om het ondernemerschap af te stemmen op de nieuwe economische omstandigheden en ook op de eisen die de maatschappij en politiek stellen aan de bedrijfsvoering. Nederland heeft de afgelopen jaren, in nauwe samenspraak met de ondernemers in het viscluster, van innovatie een speerpunt van het beleid gemaakt. De focus van het EVF ligt primair op het ontwikkelen en steunen van innovatieprojecten en innovatietrajecten met het doel de sector ecologisch en economisch duurzaam te laten opereren. Nederland zal deze aanpak in de EFMZV-periode versterkt voortzetten.

Samenwerking & partnerschappen

Van oudsher staat de cultuur in de visserij niet bekend om een grote mate van samenwerking. vissers opereren solistisch, zijn competitief ingesteld en ook intern verdeeld als gevolg van de vele specialismen in het type bedrijven en de bedrijfsvoering. Bij elkaar factoren die samenwerking bemoeilijken. Waar een sector voor grote economische en maatschappelijke uitdagingen staat, is samenwerking juist essentieel. Innovaties hebben een grotere kans van slagen als er binnen een sector een meer open cultuur bestaat die gericht is op samenwerking. Dat geldt zowel voor het tot stand komen van de innovaties zelf als voor de implementatie ervan in de praktijk. Nederland zal daarom met het EFMZV de lijn van het EVF doorzetten om samenwerking en partnerschappen in de meest brede zin van het woord te bevorderen. Het gaat daarbij om samenwerking tussen ondernemers onderling in een bepaalde visserij, tussen ondernemers in de visketen (bijv. tussen aanvoerders en verwerkers), maar ook tussen vissers en wetenschappers (bijv. Kenniskringen Visserij). Het ontwikkelen van en uitwisselen van praktijkkennis, ervaringskennis en wetenschappelijke kennis in het viscluster is van groot belang voor het vinden van oplossingen met betrekking tot duurzaamheid en economisch rendement.

Investerings

Waar Nederland het accent legt op innovatie- en samenwerking, is in de afgelopen jaren onder het EVF afstand genomen van de inzet van de meer traditionele investeringsregelingen en steunregimes. De markt en ondernemers zijn immers zelf verantwoordelijk voor hun bedrijfsvoering. De overheid faciliteert via steun voor innovatie daar waar transitie nodig is, de implementatie is de verantwoordelijkheid van de sector zelf. In de meeste situatie kan dat prima. Innovaties leiden namelijk veelal tot kostprijsverlaging of opbrengstverhoging. Op deze hoofdregel van de Nederlandse aanpak, moeten wel uitzonderingen mogelijk zijn. Onder het EFMZV zullen, net als in de EVF-periode, middelen worden benut om de uitrol te financieren of het reguliere marktproces te ondersteunen. Dit omdat er een duidelijke noodzaak is om innovaties rond ecologische en economische verduurzaming op praktijkschaal uit te testen en te introduceren. Of omdat politieke en maatschappelijke gegevenheden pleiten voor vormen van investeringssteun. Daarnaast zullen middelen beschikbaar zijn om de aanlandplicht te faciliteren.

2.3 Prioritaire thema's

De thema's waarop Nederland het EFMZV-instrumentarium prioritair zal inzetten, zijn:

1. Invoering van de aanlandplicht
2. Verdere verduurzaming van de visserij- en aquacultuur
3. Verbetering van de rendementen in de visserij- en aquacultuurketen

Invoering aanlandplicht

Een groot probleem in de visserij zijn de ongewenste bijvangst en het teruggooien (discarden) ervan. Nederland steunt de invoering van de aanlandplicht als middel om bijvangsten terug te dringen en daarmee het teruggooien terug te dringen. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor de visserij, die de Nederlandse boomkorvloot voor grote opgaven stelt. Net zoals de aanvoerbedrijven is ook de visserijketen op dit moment nog niet ingericht om aangelande ongewenste bijvangsten op te slaan en te verwerken/vermarkten. De aanlandplicht is een middel om te komen tot een meer selectieve visserij. Een meer gerichte en selectievere visserij voorkomt immers ongewenste bijvangsten en voorkomt daarmee dat de sector grote hoeveelheden vis moet aanlanden waarvan de afzet, slechts mogelijk in het niet-humane marktkanaal, zeer onzeker is.

Verdere verduurzaming van de visserij- en aquacultuursector

Nederland staat voor het duurzaam gebruik en instandhouding van natuurlijke hulpbronnen en ecosystemen in zee, zowel in de EU-wateren als daarbuiten. De algemene verduurzaming van de visserij en aanvullende bodembeschermende maatregelen ten aanzien van visserij in ecologisch waardevolle zeegebieden (aanvullend op Natura 2000) is ook een belangrijk doel van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie. De afgelopen jaren is door de Nederlandse vloot veel geïnvesteerd in vismethoden waarmee belangrijke stappen werden gezet voor duurzaamheid en energiebesparing. Er is met name veel geïnnoveerd en geïnvesteerd in de Noordzeekottervloot, waar alternatieven voor de gangbare boomkorvisserij zijn ontwikkeld zoals de sumwing en vooral de pulsvismethode. De opgave voor de komende jaren is om hierin verdere stappen te zetten. Ook de pelagische, de garnalen-, de schelpdier- en de binnenvisserij staan voor de opgave hun visserij verder te verduurzamen.

Verbetering van de rendementen in de visketen

De visketen bestaat uit vele verschillende Nederlandse bedrijven en ondernemers. Vissers, kwekers die als aanvoerders de keten gebruiken om hun gevangen of gekweekte producten af te zetten. Verwerkers die dit aanbod be- of verwerken, visafslagen en handelaren die dit proces logistiek faciliteren en tenslotte afnemers, zoals retailers of visdetaillisten die uiteindelijk de consument voorzien van vis, schaal- en schelpdieren. Ieder van deze afzonderlijke schakels in de visketen staat voor de opdracht de eigen onderneming op een duurzame wijze renderend te laten zijn. Dat is de eigen verantwoordelijkheid van de ondernemer waarbij in specifieke gevallen een beroep kan worden gedaan op het EFMZV.

2.4 Maatregelen

In de vorige paragrafen zijn de pijlers van de Nederlandse aanpak (paragraaf 2.2) en de prioritaire thema's (paragraaf 2.3) beschreven. Aan de prioritaire thema's zijn maatregelen gekoppeld. Deze paragraaf beschrijft de inhoud van iedere maatregel. Ook wordt de financiering per maatregel inzichtelijk gemaakt zodat de bijdrage van een maatregel aan het totaal budget van het EFMZV duidelijk wordt. Het totaalbudget is 131,5 miljoen euro (incl. bijdrage nationale cofinanciering).

Maatregel 26: Innovatie (visserij)

Deze maatregel is in het algemeen gericht op stimulatie van innovatie in de visserij, gericht op verduurzaming en met name rendementsverbetering. Het gaat om stimulatie van projecten die zijn gericht op:

- de ontwikkeling of invoering van nieuwe of verbeterde producten en voorzieningen;
- nieuwe of verbeterde processen en technieken;
- nieuwe of verbeterde beheer- en organisatiesystemen.

Deze maatregel richt zich, naast de primaire sector, nadrukkelijk ook op de partijen in de keten, op de verwerking en de afzet.

EFMZV mln EURO (incl. maatregel 44.3)	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
6	2	8	6,1

Maatregel 28: Partnerschappen tussen wetenschappen en vissers

Het ontwikkelen en uitwisselen van praktijkkennis, ervaringskennis en wetenschappelijke kennis in het viscluster is van groot belang voor het vinden van oplossingen met betrekking tot duurzaamheid en economisch rendement. Partnerschappen tussen vissers en wetenschappers rond thema's als duurzaamheid, selectieve vistechieken en kostenbesparing bevorderen de overdracht van kennis. Deze maatregel zet daarom in op

- het opzetten van netwerken, partnerschapsovereenkomsten of verenigingen tussen onafhankelijke wetenschappelijke organisaties en vissers, waaraan technische organisaties kunnen deelnemen;
- activiteiten die worden verricht in het kader van de hierboven genoemde netwerken, partnerschapsovereenkomsten of verenigingen.

De ervaringen die Nederland met de zogeheten Kenniskringen Visserij (partnerschappen van ondernemers en wetenschappers) zijn goed en bestrijken al vele jaren. Veel vraagstukken rond economie en ecologie in de visserij worden in de partnerschappen op een zeer praktische wijze aangesneden. Nederland zal deze aanpak versterkt voortzetten.

EFMZV mln EURO (incl. maatregel 44.3)	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
4,5	1,5	6	4,6

Maatregel 31: Starterssteun voor jonge vissers

Voor het in stand houden van een sterke primaire sector is het van belang dat voldoende jongeren kans zien om in de sector actief te worden c.q. de bedrijfsopvolging kunnen financieren. Nederland zal met het oog hierop steun verlenen aan jonge vissers.

EFMZV mln EURO (incl. maatregel 44.2)	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
0,39	0,13	0,52	0,4

Maatregel 37: Steun voor het ontwerpen en uitvoeren van instandhoudingsmaatregelen en regionale samenwerking

Deze maatregel wordt ingezet voor ontwerp en implementatie van Natura 2000-gebieden in de Noordzee. Daarnaast voorziet deze maatregel (lid 2) ook in rechtstreekse uitzetting van vis (bijvoorbeeld glasaal) in het kader van een EU-instandhoudingsmaatregel.

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
2,85	0,95	3,80	2,9

Maatregel 38: Beperking van de impact van visserij op het mariene milieu en aanpassing van de visserij aan de bescherming van soorten

Met deze maatregel wordt beoogd de impact van de visserij op het mariene milieu te beperken, de teruggooi geleidelijk uit te bannen en de overgang naar een duurzame exploitatie van de levende biologische rijkdommen van de zee te vergemakkelijken. Deze maatregel is gericht op investeringen om de visserij duurzamer te maken. Hieronder vallen bijvoorbeeld:

- investeringen aan boord om de selectiviteit van vistuigen te vergroten;
- investeringen om teruggooi te verminderen/uit te bannen;
- investeringen om de fysieke en biologische impact van de visserij op het ecosysteem of de zeebodem te beperken;
- investeringen ter bescherming van het vistuig en de vangst tegen zeezoogdieren en vogels die beschermd zijn (ook om te voorkomen dat predatoren fysiek letsel wordt toegebracht).

Het gaat hier om investeringssteun om de eerste uitrol van innovaties te ondersteunen en de aanlandplicht te faciliteren. Generieke investeringssteun voor vistuigen is niet voorzien.

EFMZV mln EURO (incl. maatregel 44.1.c)	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
6,75	2,25	9	6,8

Maatregel 39: Innovatie i.v.m. de instandhouding van biologische rijkdommen van de zee

Deze maatregel richt zich op de ontwikkeling en invoering van nieuwe technologische of organisatorische kennis om de impact van visserijactiviteiten op het milieu te beperken. Hieronder vallen ook ontwikkelingen op het gebied van verbeterde vangsttechnieken en selectiviteit van het vistuig, waarmee teruggooi wordt verminderd. De ingezette ontwikkeling om alternatieven voor de traditionele boomkorvisserij te ontwikkelen, zoals de sumwing en pulsvisserij, worden onverminderd doorgezet.

EFMZV mln EURO (incl. maatregel 44.1.c)	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
15,3	5,1	20,4	15,5

Maatregel 42: Toegevoegde waarde, productiviteit en gebruik van ongewenste vangsten

Deze maatregel is gericht op verbetering van de toegevoegde waarde of de kwaliteit van gevangen vis. Hieronder vallen investeringen die waarde toevoegen aan visserijproducten, in het bijzonder door vissers mogelijk te maken hun eigen vangst te verwerken, af te zetten en rechtstreeks te verkopen. Innoverende investeringen aan boord om de kwaliteit van visserijproducten te verbeteren (op voorwaarde dat selectieve vistuigen worden gebruikt), vallen hier ook onder.

EFMZV mln EURO (incl. maatregel 44.1.e)	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
2,25	0,75	3	2,3

Maatregel 44: Binnenvisserij en aquatische flora en fauna in de binnenwateren

Deze maatregel bestaat uit een samenvoeging van een aantal andere maatregelen, waaronder de maatregelen 26, 28, 31, 38, 39 en 42. Deze maatregel is daarom niet apart beoordeeld. De beoordeling heeft plaatsgevonden bij de beoordeling van de andere maatregelen.

Maatregel 47: Innovatie (aquacultuur)

Deze maatregel wordt ingezet om in de viskweek, in de schelpdiersector, maar ook in nieuwe vormen van aquacultuur (zoals zilte landbouw) innovaties te bevorderen. Het doel daarvan is niet alleen de rendementen te verbeteren, maar ook om de duurzaamheid te verbeteren.

Met deze maatregel wordt ingezet op:

- het ontwikkelen van technische, wetenschappelijke of organisatorische kennis in aquacultuurbedrijven die in het bijzonder de impact op het milieu reduceert, de afhankelijkheid van vismeel en -olie vermindert, een duurzaam gebruik van de rijkdommen in de aquacultuur bevordert, het dierenwelzijn verbetert of nieuwe, duurzame productietechnieken faciliteert;
- het ontwikkelen of op de markt brengen van nieuwe aquacultuursoorten met een grote marktpotentie, nieuwe of substantieel verbeterde producten, nieuwe of verbeterde processen of nieuwe of verbeterde beheer- en organisatiesystemen;
- onderzoek naar de technische en economische haalbaarheid van innovatieve producten of processen.

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
5,25	1,75	7	5,3

Maatregel 66: Productie- en afzetprogramma's

Deze maatregel zal worden ingezet om producentenorganisaties te ondersteunen bij het opstellen van productie- en marketingplannen. Het betreft hier de extra verantwoordelijkheden die zij op grond van art. 7 van de gemeenschappelijke marktordening (GMO) krijgen. Deze productie- en marketingplannen hebben als doel de rentabiliteit en duurzaamheid te verbeteren, ongewenste vangsten zo veel mogelijk te vermijden, bij te dragen aan de traceerbaarheid van de producten en bij te dragen aan de uitbanning van illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij.

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
0,38	0,13	0,50	0,4

Maatregel 67: Opslagsteun

Erkende producentenorganisaties en verenigingen van producentenorganisaties kunnen steun krijgen voor het opslaan van vis- of aquacultuurproducten. Dit is een economische maatregel waarbij vis wordt opgeslagen als de prijs onder een vooraf bepaalde drempelprijs zakt. Hiermee worden grote prijsfluctuaties voorkomen. Een deel van de kosten die daarmee gepaard gaat wordt medefinancierd onder de voorwaarde dat de producten bedoeld zijn voor menselijke consumptie.

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
0,86	0	0,86	0,7

Maatregel 68: Afzetmaatregelen

Deze maatregel is gericht op het stimuleren van toegevoegde waarde in de keten (vergroting afzet, o.a. door nieuwe markten) en de traceerbaarheid van visserij- en aquacultuurproducten. Deze maatregel zal ter bevordering van ketensamenwerking en vraagsturing worden ingezet. Niet om ketenpartijen van meer generieke investeringssteun te voorzien, maar om initiatieven te ontwikkelen voor ketensamenwerking, ketenverkorting en aansluiting van aanvoer op de consumentenmarkt. Hieronder valt ook het vermarkten van bijvangst (68, lid 1b).

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
2,25	0,75	3	2,3

Maatregel 76: Controle en handhaving

Het EU-controlebeleid is erop gericht de naleving van de visserijvoorschriften te waarborgen en zo nodig af te dwingen. Lidstaten zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de EU-controlemaatregelen en voor de toepassing van sancties in het geval van inbreuken op het onder hun bevoegdheid vallende gebied. Nederland dient derhalve de GVB-regels te handhaven op alle schepen die in onze wateren vissen, evenals op alle onder Nederlandse vlag varende schepen die buiten de Nederlandse wateren opereren. In het kader van EFMZV kan steun worden verkregen voor vaartuigdetectiesystemen, CCTV (Closed Circuit Television)-systemen, controle-instrumenten als weegapparatuur, maar ook programma's voor het uitwisselen van gegevens tussen lidstaten of opleiding van inspecteurs.

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
21,29	2,37	23,65	18

Maatregel 77: Verzamelen van gegevens

De visserij dient duurzaam te zijn. Dat betekent dat visserij niet mag leiden tot uitputting van bestanden of dat visserij schade toebrengt aan het mariene milieu. Een substantieel deel van de middelen van het EFMZV wordt daarom ingezet voor het verzamelen van data over visbestanden.

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
25	6,25	31,25	23,8

Maatregel 80: Subsidiabele concrete acties voor GMB

Deze maatregel richt zich op verlenen van steun voor acties die:

- bijdragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van het IMS (Integrated Maritime Surveillance) en in het bijzonder aan het ICES (International Council for Exploration of the Seas);
- het mariene milieu beschermen, in het bijzonder de biodiversiteit ervan en beschermde mariene gebieden zoals Natura 2000-gebieden;
- de kennis over de staat van het mariene milieu verbeteren, met het oog op de opstelling van de monitoringsprogramma's en de maatregelenprogramma's.

Nederland zal zich met name richten op de grootste risico's in het relatie tot het bereiken van de goede milieutoestand in 2020 in het kader van de implementatie van de KRM.

EFMZV mln EURO	Nationale cofin. mln EURO	Totaal	% van totaalbudget
2,37	0,79	3,16	2,4

2.5 Verband met andere relevante plannen en programma's

Het EFMZV draagt bij aan de doelen van het gemeenschappelijk visserijbeleid (GVB), dat is gericht op de ontwikkeling van een verantwoorde en evenwichtige visserij en aquacultuur. Dat

betekent dat de visserij en aquacultuur in ecologisch, economisch en sociaal opzicht duurzaam zijn. Het is belangrijk dat vissers op zee een goed rendement behalen, dit dient samen te gaan met een duurzaam beheer van de visbestanden. Er zijn daarom in EU-verband regels opgesteld met vangstquota, voor visserij gesloten gebieden en beperkingen voor bepaalde visserijmethoden.

Naast het EFMZV zijn er meer Europese fondsen die bijdragen aan de sociale, ecologische en economische ontwikkeling in Europa. De raakvlakken met deze fondsen worden hieronder toegelicht. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) richt zich op twee pijlers. De eerste pijler bestaat uit directe inkomenssteun aan agrariërs en markt- en prijsbeleid. Met behulp van vooral rechtstreekse inkomenssteun en in steeds geringere mate interventie maatregelen en exportrestituties richt deze pijler zich op het stabiliseren van landbouwinkomens. Dit wordt gefinancierd uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF). De tweede pijler betreft het plattelandsbeleid en richt zich op de kwaliteit van alle plattelandsgebieden in de EU. Financiering vindt plaats uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO), in Nederland uitgewerkt in het POP (plattelandsontwikkelingsprogramma). Het verduurzamen en concurrerder maken van de visserij- en aquacultuursector heeft een hogere prioriteit om uit het EFMZV ondersteund te worden dan werkgelegenheidsprojecten in visserijgebieden. Voor dat doel kunnen ook andere (Europese) fondsen (waaronder de CLLD-aanpak van ELFPO) worden ingezet.

Het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) richt zich op wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling van innovaties. EFRO kent 4 landsdelige programma's die ingedeeld zijn in vier thematische doelstellingen, vijf investeringsprioriteiten en zeven specifieke doelstellingen. EFRO is sector overstijgend en kan ook worden ingezet voor projecten in de visserij die zich inzetten op een van de volgende thema's:

- versterken van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie;
- ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken;
- bevorderen energie-efficiëntie en gebruik van hernieuwbare energie in publieke infrastructuur (inclusief publieke gebouwen) en in de bebouwde omgeving;
- bevordering van werkgelegenheid en ondersteuning van arbeidsmobiliteit;
- bevordering van sociale inclusie en bestrijding van armoede.

Het Europees Sociaal Fonds (ESF) richt zich op projecten die bijdragen aan de kwaliteit en kwantiteit van de werkgelegenheid in Europa. Hierbij wordt gestreefd naar: het bereiken van volledige werkgelegenheid, het verbeteren van de arbeidskwaliteit, het bevorderen van integratie van de beroepsbevolking en het verkleinen van de verschillen in werkgelegenheid tussen Europese regio's.

Samenwerking met andere Europese fondsen

Om de samenhang en synergie tussen de verschillende Europese fondsen in de lidstaten te verbeteren, sluit iedere lidstaat een partnerschapsovereenkomst af. In samenwerking met regionale en lokale overheden, sociale partners en maatschappelijke organisaties heeft Nederland een partnerschapsovereenkomst opgesteld voor de inzet van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV), het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO), Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Sociaal Fonds (ESF).

3 Beleidskader

De maatregelen die in het Operationeel Programma EFMZV worden voorgesteld moeten passen binnen de (inter)nationale wet- en regelgeving en het van toepassing zijnde beleidskader. In dit hoofdstuk is daarom een overzicht gegeven van het vigerende beleid en de wet- en regelgeving met betrekking tot de bescherming van het milieu, voor zover dat relevant is voor de maatregelen uit het programma. In de onderstaande tabel zijn de belangrijkste beleidsdocumenten weergegeven.

Tabel 3.1 *Overzicht relevant beleid en randvoorwaarden*

Beleidsdocument	Relevantie/randvoorwaarden
Visserijbeleid	
Verordening EU 1380/2013 (Basisverordening Gemeenschappelijk visserijbeleid)	De Basisverordening Gemeenschappelijk visserijbeleid vormt de juridische basis voor het gemeenschappelijke visserijbeleid. Het gemeenschappelijke visserijbeleid heeft betrekking op de instandhouding, het beheer en de exploitatie van levende aquatische hulpbronnen en de aquacultuur, en op de verwerking en afzet van visserij- en aquacultuurproducten.
Verordening EG 676/2007 tot vaststelling van een beheersplan voor de bevissing van de schol- en tongbestanden in de Noordzee	Doel van het beheersplan is om er voor te zorgen dat de schol- en tongbestanden in de Noordzee binnen veilige biologische grenzen worden gebracht, en dat zij worden bevestigd op basis van het beginsel van maximale duurzame opbrengst en overeenkomstig duurzame economische, milieu- en sociale voorwaarden.
Verordening EG 1342/2008 tot vaststelling van een langetermijnplan voor kabeljauwbestanden en de bevissing van deze bestanden	Verordening tot vaststelling van herstelmaatregelen voor bepaalde kabeljauwbestanden heeft tot doel ervoor te zorgen dat de kabeljauwbestanden in het Kattegat, de Noordzee met inbegrip van het Skagerrak en het oostelijke deel van het Kanaal, in het gebied ten westen van Schotland en in de Ierse Zee, binnen een tijdsbestek van vijf à tien jaar op een veilige manier worden hersteld tot het door wetenschappers aanbevolen voorzorgsniveau.
Verordening EU 508/2014 inzake het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij	De bijstand uit het EFMZV is gericht op verwezenlijking van de doelen van het GVB. Het EFMZV is de opvolger van het Europese Visserijfonds (EVF) en loopt van 2014 tot 2020. Het EFMZV wil door diverse maatregelen bevorderen dat de visserij- en aquacultuursector duurzaam en concurrerend wordt. Het EFMZV kent de volgende drie hoofdlijnen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Ecologisch duurzame visserij in de EU 2. Concurrerende visserijsector in de EU 3. Betere sociale omstandigheden
Verordening EU 1303/2013 houdende gemeenschappelijke bepalingen inzake EFRO, ESF, CF, ELFPO en EFMZV	Verordening Gemeenschappelijke bepalingen
Verordening EG 1224/2009 tot vaststelling van een communautaire controleregeling die de naleving van de regels van het gemeenschappelijk visserijbeleid moet garanderen	Controle verordening
Verordening EG 199/2008 betreffende de instelling van een communautair kader voor de verzameling, het beheer en het gebruik van gegevens in de visserijsector en voor de ondersteuning van wetenschappelijk advies over het gemeenschappelijk visserijbeleid	Datacollectie verordening
Visserijwet (1963)	De Visserijwet vormt de basis van de Nederlandse visserijwetgeving. De wet

	bevat, ter bescherming van visbestanden, algemene regels voor de zeevisserij, kustvisserij en binnenvisserij over minimum maten, gesloten tijden, welzijnsregels en andere maatregelen in belang van de visserij.
Ruimtelijke ordening	
Derde Nota Waddenzee (2007)	De mosselsector dient inzichtelijk te maken dat de activiteiten van de sector leiden tot een mosselbestand dat in omvang minimaal gelijk is aan de mosselvoorraad die in een natuurlijke situatie aanwezig had kunnen zijn. Het commercieel rapen van mosselen is verboden. Een deel van de Waddenzee is permanent gesloten voor bodemberoerende visserij (mosselzaadvisserij, kokkelvisserij, visserij met bodemvistuigen met wekkerkettingen). Sleepnetvisserij blijft toegestaan. Het aantal vergunningen wordt echter niet meer uitgebreid. De visserij met vaste vistuigen zal worden gereguleerd in de vorm van het instellen van visvakken of via de reguliere vergunningvoorwaarden. In de Waddenzee worden geen nieuwe visvakken uitgegeven.
Beheerplan Voordelta (2008)	In het beheerplan is een bodembeschermingsgebied van 300 km ² aangewezen waar beperkingen gelden voor vormen van visserij die de zeebodem verstoren. Beoogd resultaat van deze beperking van menselijke activiteiten is dat de kwaliteit en voedselproductie van de zeebodem in het beschermde gebied met tenminste tien procent verbetert. Dit gebied is aangewezen ter compensatie van het verlies aan voedselrijke zeebodem door de aanleg van de Tweede Maasvlakte. In het bodembeschermingsgebied liggen vijf rustgebieden waar een verbod geldt voor schelpdiervisserij en visserij met korven en fuiken.
Beleidsnota Noordzee (2009)	Voor de Noordzee geldt de opgave om een duurzame (economische) ontwikkeling te creëren, die in evenwicht is met het mariene systeem. Voor de visserij betekent dit, dat gestreefd dient te worden naar een duurzame visserij en mariene aquacultuur, gericht op een gezonde vispopulatie en een goede sociaal- economische basis voor de kustregio.
Nationaal Waterplan 2009-2015 (2009)	Beleid voor de Noordzee is uitgewerkt in de Beleidsnota Noordzee.
Cultuurhistorie	
Monumentenwet (1988)	In 1985 werd besloten de Monumentenwet ook van toepassing te laten zijn op het Nederlandse culturele erfgoed onder water. Deze wet regelt onder andere de bescherming van monumenten en opgravingen.
Verdrag van Malta (1992)	Daar waar behoud in situ niet mogelijk is, betalen de bodemverstoorders het archeologisch onderzoek en mogelijke opgravingen. Het in situ bewaren van archeologisch erfgoed geldt ook voor het maritiem erfgoed, zoals scheepswrakken.
Kiezen voor karakter, visie erfgoed en ruimte (2011)	Deze nota gaat in op gebiedsgerichte erfgoedzorg en erfgoedbeheer. Speciale aandacht voor de cultuurhistorische waarde van de Noordzee (wrakken en verdronken landschappen).
Natuur	
Vogel- en habitatrictlijn (1979/1992)	De vogel- en habitatrictlijn is geïntegreerd in nationale wet- en regelgeving (natuurbeschermingswet en flora- en faunawet).
Natuurbeschermingswet (1998)	Regel de bescherming van natuurgebieden, waaronder Natura 2000-gebieden, tegen aantasting van de wezenlijke kenmerken. Deze wet is van toepassing op het hele NCP, dus ook de EEZ.
Flora- en faunawet (2002)	Regelt de bescherming van inheems planten- en diersoorten. Een ingreep mag niet leiden tot aantasting van het duurzaam voortbestaan van de aanwezige populatie van betreffende soorten, waaronder bepaalde vissoorten. Deze wet is van toepassing op het hele NCP, dus ook de EEZ.
Vibeg akkoord (2011)	Dit akkoord bevat maatregelen gericht op realisatie van instandhoudingsdoelstellingen, zoals vastgelegd in aanwijzingsbesluiten van Natura 2000-gebieden. In het akkoord zijn 5 soorten gebieden aangewezen waar beperkingen gelden. Zone I gebieden zijn gesloten voor de visserij.

Bodem, water en lucht	
Verdrag van Londen (1972)	Dit verdrag is gericht op het voorkomen van verontreiniging door het storten van afval in zee.
MARPOL (1973/1978)	Internationaal verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen. Het verdrag is door de IMO (de scheepvaartorganisatie van de Verenigde Naties) opgesteld en in 1973 van kracht geworden. In het verdrag staan regelingen voor het lozen van olie en sanitair en huishoudelijk afval door schepen en het lozen van chemicaliën door tankers. Een regeling voor de luchtverontreiniging door schepen kwam in 1997 tot stand. In april 2005 zijn de enkelwandige olietankers verbannen.
Wet bodembescherming (1986)	Deze wet is gericht op het voorkomen en bestrijden van bodemverontreiniging.
Besluit bodemkwaliteit (2007)	Dit besluit omvat algemene regels voor het toepassen van bouwstoffen, grond en baggerspecie op of in de bodem of in oppervlaktewater.
Kaderrichtlijn Mariene Strategie (2008)	De Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) verplicht elke Europese lidstaat tot het vaststellen van een mariene strategie, welke is gericht op bescherming, behoud en herstel van het mariene milieu (een goede milieutoestand (GMT) van de Noordzee) waarbij tevens een duurzaam gebruik van de Noordzee wordt gegarandeerd.
Waterwet (2009)	Deze wet verschaft een juridisch kader voor het waterbeheer in Nederland, vervangt bestaande wetten die betrekking hebben op het waterbeheer.

4 Huidige milieusituatie en autonome ontwikkeling

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk begint met een beschrijving van de Nederlandse vissector, waarbij op hoofdlijnen wordt ingegaan op de gebieden waar wordt gevestigd, de te onderscheiden visserijsectoren en vismethoden, en de soorten waarop wordt gevestigd. Vervolgens wordt de huidige milieusituatie en de autonome ontwikkeling/trends van het milieu beschreven. Onder de huidige milieusituatie wordt verstaan, tenzij anders vermeld, de situatie bij aanvang van de strategische milieubeoordeling (2013). Onder de autonome ontwikkeling wordt verstaan de situatie die in 2020 zou ontstaan bij uitvoering van vastgesteld of voorgenomen beleid, maar zonder uitvoering van de maatregelen uit het Operationeel Programma EFMZV.

De beschrijving van de huidige milieusituatie en de autonome ontwikkeling/trends vindt plaats aan de hand van de onderstaande vijf thema's:

- natuur;
- bodem en water;
- lucht en klimaat;
- culturele erfgoederen;
- woon- en leefklimaat.

Deze milieuthema's komen voort uit de groepering van de milieuaspecten zoals genoemd in bijlage 1 van de SMB-richtlijn. Deze afbakening van de beoordelingsmethodiek is beschreven in paragraaf 5.1. Hieronder volgt een beknopte beschrijving van de visserij in Nederland en de milieudruk die hierbij komt kijken. In de daarop volgende paragrafen worden de bovengenoemde milieuthema's beschreven.

4.2 Nederlandse vissector

4.2.1 *De Nederlandse vissector*

Nederland en vis zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De visserijtraditie is diep geworteld in de Nederlandse cultuur. De bijdrage van de vissector aan de Nederlandse economie is daarentegen beperkt. De totale omzet van Nederlandse vissers lag in 2012 net beneden de half miljard euro en bedroeg daarmee 0,1 % van het bruto binnenlandse product (actualisatie LEI). De Nederlandse visserijvloot bestaat uit moderne kotters, diepvriestrawlers en een groot aantal kleinere vaartuigen. Daarnaast wordt gevestigd met vaste/staande netten. De Noordzeevisserij bestaat voornamelijk uit eenmansbedrijven, die vissen met kotters. De bemanningsleden werken vaak in een maatschap. De Nederlandse kottervloot heeft zich gespecialiseerd in de vangst van tong en schol. De productiekosten voor Noordzeevis zijn hoog en de financiële positie van de platvisvloot is gemiddeld zeer matig tot slecht. De diepvriestrawlers zijn wereldwijd inzetbaar en vissen onder meer op haring, horsmakreel, blauwe wijting en makreel. Voor de Nederlandse kust wordt vooral gevestigd op garnalen en schelpdieren. De kustvisserij is streekgebonden. Zeeuwse vissers richten zich op schelpdieren, met name mosselen. In Friesland en Groningen zijn de kustvissers gespecialiseerd in de vangst van garnalen. De beroepsvisserij op de binnenwateren vindt plaats op het IJsselmeer (inclusief het Markermeer), de randmeren rond het IJsselmeer, de grote rivieren en de meren en andere wateren, voornamelijk in Friesland, Noord-Holland, Zeeland en Zuid-Holland. Naar schatting zijn in de beroepsbinnenvisserij ongeveer honderdvijftig visserijbedrijven actief. Zij vissen vooral op paling, (snoek)baars en spiering.

De kweek van vis in Nederland is klein van omvang en traditioneel sterk gericht op de kweek van paling en meerval. Deze soorten zijn ook anno 2012 de belangrijkste soorten. Er zijn circa 33 bedrijven actief in de viskweek. Palingkwekers hebben te maken met beperkte beschikbaarheid van glasaal. Door diverse bedrijven wordt geëxperimenteerd met de kweek van andere soorten. Het langetermijnbeleid voor de visserij is gericht op verduurzaming en vernieuwing. Een duurzame visserij heeft geen negatieve effecten op het ecosysteem en stemt de vangsten af op het behoud van gezonde visbestanden. Het is van belang dat er evenwicht bestaat tussen de beschikbare hoeveelheden vis in de natuur en wat vissers kunnen vangen. Uiteindelijk levert dit voor vissers een goed visbestand op, waaruit ze blijvend kunnen oogsten.

4.2.2 Gebieden waar gevist wordt

In Nederland wordt gevist op de Noordzee, de Nederlandse kustwateren (waaronder de Waddenzee) en de zoete binnenwateren. Van de zoete binnenwateren is het IJsselmeer het belangrijkste. Naast het IJsselmeer vindt beroepsvisserij plaats op veel Nederlandse binnenwateren, variërend van rivieren, kanalen en meren tot polders.

Noordzee

De Noordzee is een relatief ondiepe randzee en wordt gekenmerkt door zijn hoge natuurwaarde en uitgestrektheid. De Noordzee heeft een totaal oppervlak van circa 570.000 km². Het Nederlands deel van de Noordzee wordt het Nederlands Continentaal Plat (NCP) genoemd en heeft een oppervlakte van circa 57.000 km². Het NCP vormt de oostelijke helft van zuidelijke Noordzee. De Noordzee heeft een grote diversiteit aan levensgemeenschappen. Er zijn grote verschillen tussen de ondiepe kustzone (tot 20 meter diepte) en de volle zee. De ondiepe kustzone heeft een belangrijke functie als kraam- en kinderkamer voor een aantal vissoorten, ook komen in de kustzone een groot aantal schelpdieren voor. Er wordt gevist op bodem gebonden (demersale) en niet bodem gebonden (pelagische) vis. Demersale vis betreft met name tong en schol, pelagische vis betreffen onder andere haring, makreel en horsmakreel. In de kustzone is de visserij voornamelijk gericht op garnalen en op bepaalde schelpdieren (Amerikaanse zwaardschede).

Nederlandse kustwateren

De Nederlandse kustwateren zijn de grote gebieden in Nederland waar de invloed van het getijde duidelijk zichtbaar is. Het getijdengebied kent van nature een grote dynamiek waarbij afslag en aangroei van land elkaar in de tijd afwisselen. Vrijwel alle getijdengebieden in Nederland zijn als natuurgebied beschermd. De slikken en platen in Waddenzee en de andere Nederlandse kustwateren hebben een belangrijke functie als opgroeigebied voor jonge vis en vormen het leefgebied van veel bodemdieren zoals wadpieren, kokkels en mossels. Een verandering met grote gevolgen voor zowel de Waddenzee als andere Nederlandse kustwateren was de afsluiting van een aantal zeegaten, met name van de Zuiderzee, het Haringvliet en de Grevelingen. Hierdoor verdween uit een groot deel van de Nederlandse wateren de invloed van het getij en trad een verzoeting op van de afgesloten zeegaten. Hierdoor zijn zowel in de kustwateren als in de Waddenzee duizenden hectaren zeegras verdwenen. In de Waddenzee en andere Nederlandse kustwateren wordt voornamelijk gevist op schelpdieren, zoals mosselzaad, kokkels, spiusula (strandschelpen) en op gekweekte oesters en mosselen.

Zoete binnenwateren

De Nederlandse binnenwateren behoren tot de zoete wateren en worden beroepsmatig al vele eeuwen bevist. De beroepsbinnenvisserij in Nederland vindt hoofdzakelijk plaats langs de natte as van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in het laag gelegen westelijke en noordelijke deel van Nederland en langs de grote rivieren. Van de zoete binnenwateren is het IJsselmeer het belangrijkste visgebied. In het IJsselmeer, maar ook de randmeren, wordt met verschillende typen vangtuigen gericht op aal en schubvis gevist. De belangrijkste soorten waarop gevist wordt zijn: aal, baars, snoekbaar, spiering en schubvissen als brasem, blankvoorn, kolblei, en ruisvoorn.

4.2.3 Visserijsectoren

Kottersector

De kottervisserij (platvissector) is de grootste sector in de Nederlandse visserij en Europees marktleider in platvis. De schepen zijn voornamelijk actief op de Noordzee en Waddenzee. Vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw heeft de kottersector fors geïnvesteerd in een gespecialiseerde vloot die vooral op tong en schol vist. Daarnaast vissen de kleinere kotters ook op garnalen. De opbrengst uit de tongvisserij vormt de economische basis voor de meeste visserijbedrijven. Tong en de overige platvis bepalen daarmee ook dat de algemeen gebruikte visserijmethode in Nederland de boomkorvisserij betreft. Hiervoor zijn grote en krachtige schepen nodig. Door de toegenomen import van kweekvis en de sterk gestegen brandstofkosten staat de rentabiliteit van de platvissector onder druk. De boomkorvisserij is de laatste jaren voor een groot deel vervangen door ander visserijmethoden, zoals de twinrig, sumwing en deels door de pulsvisserij methode. Met deze nieuwe visserijmethoden kan efficiënter, selectiever en tegen lagere kosten worden geopereerd. Er is sprake van minder ongewenste bijvangst, minder bodembeoering en lagere energiekosten. Dit heeft geleid tot een hoger rendement en een grotere duurzaamheid in de platvissector.

Garnalensector

Binnen de zee- en kustvisserij is de garnalensector een gespecialiseerde sector die bijna geheel afhankelijk is van de vangbaarheid van garnalen. De bijvangst van vis is zeer beperkt. De garnalenvisserij is niet gequoteerd en vindt voor een groot deel plaats door relatief oude garnalenkotters met een leeftijd van meer dan 40 jaar. In de afgelopen jaren is sprake van grote fluctuaties in de aanvoer van garnalen. Zowel van jaar tot jaar maar ook tijdens de seizoenen. Ook de aanvoerprijzen laten grote fluctuaties zien waardoor een stabiele bedrijfsvoering moeilijk is. De financiële positie van de Nederlandse garnalensector is over het algemeen slecht te noemen, er is weinig eigen vermogen door teveel financieel slechte jaren achter elkaar. De productiekosten voor Noordzeegarnalen zijn (te) hoog gezien de huidige marktsituatie en garnalenvissers hebben geen zicht op de (export)markt voor garnalen. In de keten heeft zich een duidelijke schaalvergroting in de handel plaatsgevonden. Slechts enkele bedrijven zijn bepalend en hebben een relatief sterke positie in de afzetmarkten.

Pelagische visserijsector

De pelagische visserijsector voert haar activiteiten uit in zowel de Europese wateren als de wateren daarbuiten, zoals die voor West-Afrika en bij Zuid-Amerika. De Nederlandse pelagische vloot bestaat uit 12 schepen. De opslagcapaciteit van de schepen is groot maar de vangst- en vriescapaciteit van de schepen per zeedag is beperkt. De omvang van de diverse Europese pelagische visbestanden is in het algemeen goed te noemen en de vooruitzichten voor de quota op de korte termijn lijken redelijk. De visserijondernemingen zijn verticaal geïntegreerde bedrijven, dat wil zeggen dat zowel vangst, invriezen, opslag, marktwerking, verkoop en distributie tot de bedrijfsactiviteiten behoren. De vloot produceert vis voor menselijke consumptie en de sector is exportgericht. Er worden relatief grote hoeveelheden tegen lage prijzen geproduceerd. Daardoor komt veel dierlijk eiwit beschikbaar voor de wereldmarkt, op een efficiënte en goedkope wijze. Hoge energieprijzen dagen uit tot verdere technische innovaties, kostenbesparingen en nog efficiëntere inzet van schepen. Duurzaamheid en selectieve visserij zijn speerpunten, schepen worden systematisch gemoderniseerd (geen nieuwbouw) om blijvend tegen lagere kosten te kunnen opereren en er wordt aandacht besteed aan gerichter manieren van vissen.

Aquacultuursector

De aquacultuursector in Nederland is relatief klein van omvang maar tegelijkertijd divers van karakter. De sector bestaat uit twee deelsectoren, namelijk de schelpdiersector en bedrijven die vis, algen of zeewier op land kweken. In de schelpdiersector zijn een kleine honderd bedrijven actief in de mossel- en oesterteelt. De winstgevendheid van de schelpdiersector is de afgelopen jaren afgenomen. Belangrijkste reden daarvoor is het tekort aan mosselzaad als grondstof. Verbodsbepalingen om mosselzaad op te vissen in gebieden met hoge natuurwaarden, in Nederland voornamelijk de Waddenzee, zijn hiervan de belangrijkste reden. De sector staat voor een grote opgave mosselzaad op alternatieve wijze te verkrijgen.

Belangrijke stappen daarin zijn gezet, maar er moet fors worden geïnvesteerd in innovatieve mosselzaadinvang en -productiemethoden als structureel alternatief voor de mosselzaadvisserij.

Het kweken van vis vindt slechts in enkele tientallen bedrijven plaats. De viskweeksector staat financieel al jaren onder druk. De meeste bedrijven maken geen winst hetgeen vooral komt door de relatief hoge kostprijzen voor energie, arbeid en voer. Ook is er zware concurrentie met relatief goedkoop geïmporteerde kweekvis. Enkele jaren geleden is gestart met een experimentele vormen van kweek op land, met name de kweek van tong in combinatie met zagers, schelpdieren en zilte teelten. Ook wordt geëxperimenteerd met micro-algen en zeewier, zowel op land als op zee(boerderijen). Deze experimentele onderzoeksactiviteiten zoeken hun weg naar een commerciële opschaling.

Beroepsbinnenvisserij

De beroepsbinnenvisserij bestaat voor een groot deel uit kleine familiebedrijven. Slechts enkele familiebedrijven zijn (relatief) groot. De economische positie is vrij zwak en de mate van professionalisering beperkt. Hoewel de organisatiegraad hoog is opereren aangesloten vissers veelal individueel. De opbrengst van aal is traditioneel de belangrijkste inkomstenbron maar afname van de bestanden/vangsten, als ook de recente verplichte tijdelijke sluiting van deze visserij, brengt de continuïteit van veel familiebedrijven in gevaar. De opkomst van wolhandkrab in de vangst geeft voor een beperkt aantal bedrijven nieuwe (markt)kansen. Goede ervaringen met nieuwe ontwikkelingen in beheersmaatregelen met daarin eigen inbreng van beleid, monitoring en controle (Friese wateren/aalproject) geven perspectief voor binnenvisserij. Ook toename van de marktvraag naar lokale en ambachtelijke verse producten biedt delen van deze sector perspectief.

4.2.4 Vismethoden

Traditionele vismethoden

Boomkor

Een groot deel van de Nederlandse visserijvloot oefent met de boomkor de visserij op platvis uit. Bij de boomkorvisserij hangt zowel aan bakboordzijde als stuurboordzijde van de koter een net in het water aan gieken. Tijdens het vissen staan de twee gieken horizontaal boven het water. Ieder visnet is met een vislijn vastgemaakt aan de giek en wordt opgehouden door een boom. Onder aan het net zit een ketting die over de zeebodem sleept. Deze ketting wordt ook wel een wekker genoemd. Doordat het net over de bodem sleept, wordt de platvis opgeschrikt, komt naar boven en zwemt het net in.

Het vangstvermogen van een boomkorkoter is sterk afhankelijk van het motorvermogen van het vaartuig. Hoe meer vermogen, hoe breder de boom kan zijn. Het voordeel van deze visstechniek is dat het een uiterst effectieve wijze van vissen op platvis is. Belangrijke nadelen van de visserij met de boomkor zijn het grote brandstofverbruik door het slepen van het net met wekkers over de zeebodem en het omwoelen van de zeebodem waardoor bodemorganismen worden vernietigd. De visserij met de traditionele boomkor is de afgelopen jaren minder belangrijk geworden in de kottervisserij. In 2012 werd op 12% (excl. garnalenvisserij) van de Nederlandse vissersvloot met deze visserijmethode gevist. In 2007 vond dit nog op een derde deel van de vissersvloot plaats.

Ook garnalen worden met de boomkor gevangen, vooral langs de Noordzeekust en in de Waddenzee. De tuigen zijn echter aanzienlijk lichter in gewicht en niet voorzien van wekkerkettingen, maar van klossenpezen die over de bodem rollen. De bodem wordt daardoor minder verstoord. Hierdoor zijn de vaartuigen in de garnalenvisserij veel kleiner (max. 300 pk). Tot op heden zijn er nauwelijks andere visserijtechnieken voor de garnalenvisserij beschikbaar. Er vinden experimenten plaats met de sumwing en de garnalenspulsploot.

Twinriggen

Bij het twinriggen trekt een vaartuig twee trawlnetten naast elkaar voort. De netten zijn onderling gekoppeld door een klomp, die ook zorgt voor een verzwaring van de netten waardoor de netten over de bodem slepen. Aan de uiteinden van de netten zitten scheerborden die de netten in horizontale richting openhouden. Een kleine kotter kan op deze manier met vrij weinig vermogen een groot stuk bodemoppervlak bevissen. Twinrigvisserij is in eerste instantie bedoeld om op rondvis te vissen, zoals kabeljauw, wijting en schelvis, maar in de zomer vist men ook op schol, schar en mul. Twinrigvisserij heeft ten opzichte van de boomkorvisserij een lager brandstofverbruik en leidt tot minder omwoeling van de bodem. Nadeel zijn de forse investeringen die deze vorm van visserij vragen.

Quadrig

De quadrigvisserij is dezelfde vistechiek als de bovengenoemde twinrigvisserij, alleen wordt de quadrigvisserij met een dubbele twinrig uitgevoerd.

Outrig

Deze vorm van visserij wordt beoefend met een tweetal lichte sleepnetten die aan beide zijden van het schip worden uitgezet. De netten worden niet met een boom opgehouden maar met scheerborden, terwijl de netten onderling niet zijn gekoppeld. De netten hebben ontsnappingspanelen voor kleine vissen, waardoor de selectiviteit toeneemt. De netten worden over de bodem gesleept, waardoor er naast rondvis ook platvis kan worden gevangen.

Deze vistechiek is minder geschikt voor de visserij op tong. De outrigvisserij kan met een lage snelheid worden uitgevoerd waardoor de vis minder schade oploopt en van een betere kwaliteit is dan bij andere vormen van visserij. Andere voordelen zijn minder bodemberoering, grotere selectiviteit en een betere kwaliteit van de vis.

Bordentrawl (enkelvoudig trawlvisserij)

Bij de bordentrawlvisserij wordt een trawl net voortgetrokken door een vaartuig. Het net wordt in horizontale richting opgehouden door scheerborden aan de uiteinden van het net. Het net zweeft net boven de bodem. Aan de onderzijde van het net bevindt zich een zogenaamde onderpees die over de bodem rolt. Deze methode wordt toegepast om op rondvis te vissen, zoals kabeljauw en wijting. De bordentrawlvisserij kan met schepen met een relatief beperkt motorvermogen worden beoefend, waardoor er forse brandstofbesparingen mogelijk zijn. De bodemberoering is beperkt.

Ankerzegen

De ankerzegen is een vistuig dat bestaat uit een kuilvormig net en twee lange zware lijnen. Deze methode wordt gebruikt om platvis te vangen. Bij deze vismethode wordt eerst een anker uitzet waar één van de lijnen aan is bevestigd. Dan vaart de boot een rondje en brengt tegelijk het net en de andere lijn uit. De vis wordt dan door de over de zeebodem rollende lijnen in het kuilnet gedreven. De moderne ankerzegenvisserij wordt genoemd als één van de betere alternatieven voor het gebruik van de boomkor met zware wekkerkettingen. De omwoeling van de bodem is namelijk minder dan bij de boomkorvisserij, ook het energiegebruik ligt een stuk lager. Met deze vismethode wordt voornamelijk gevist op schol, schar, mul, poon en inktvis.

Ringzegen

De ringzegen wordt gebruikt voor vissen die in scholen zwemmen. Het visnet wordt in een cirkel uitgezet waarna de onderkant van het net wordt gesloten. De ringnetten variëren van klein tot groot (circa 150 meter hoog en 500 meter breed). Voordelen van deze methode zijn een laag brandstofverbruik en geen invloed op de bodem. Nadeel is dat er soms veel bijvangst optreedt, afhankelijk van de soort waarop wordt gevist.

Staadwant

Staadwantvisserij is een samenvattende term voor alle vismethoden waarbij het net min of meer verticaal in het water wordt gezet. De netten worden met behulp van drijvers en een verzwaarde lijn aan de onderzijde van het net 'staand' in het water opgesteld. Visserij met fuiken valt onder deze vorm van visserij. Met deze methode wordt onder andere op kabeljauw en grote platvis (tarbot, grote tong) gevestigd. De voordelen van deze vistechiek zijn een laag brandstofverbruik, geen bodemberoering en er wordt nauwelijks ondermaatse vis als bijvangst gevangen. Het is daarentegen wel een arbeidsintensieve vorm van vissen terwijl er bij ruig weer niet kan worden uitgevaren.

Mosselkor

De mosselkor wordt gebruikt voor het opvissen van mosselzaad en gekweekte mosselen. De kor bestaat uit een stalen frame van 1,90 m breed met daarin een ondiep net van kettingen, waarvan de stang aan de onderzijde over de bodem schraapt. Deze methode wordt ook gebruikt voor het opvissen van halfwasmosselen en volgroeide mosselen (voor consumptie). Er zijn daarnaast nog specifieke vistuigen voor het opvissen van oesters (oesterkor) en voor ensis (ensisvistuig). Er zijn inmiddels afspraken om de visserij op natuurlijke mosselzaadbanken in de Waddenzee geleidelijk af te bouwen.

Kokkelbeugel

De kokkelvisserij met de zogenaamde kokkelkor in de Waddenzee is in 2005 gestopt. Thans wordt er alleen nog met de hand op kokkels gevestigd. Dit gebeurt met een zogenaamde kokkelbeugel. Daarvoor wordt in de Oosterschelde en de Waddenzee jaarlijks een beperkt aantal vergunningen afgegeven. Vissers zetten bij laag water een vak uit waarna het gebied systematisch wordt afgeharkt waarbij de kokkels in het net terecht komen. De vangst wordt in de boot uitgeladen en aan het einde van de dag aangeland.

Nieuwe (duurzame) vistechieken

De visserijsector bevindt zich in Nederland in een omslagfase naar een meer duurzame vismethode. Nieuwe vistechieken in de boomkorvisserij zoals de pulsvisserij, de visserij met de sumwing en de hydrorigvisserij laten de bodem meer met rust en verminderen onbedoelde bijvangsten. Tevens leiden deze nieuwe vismethoden tot forse besparingen op het brandstofverbruik. Ook met de trawlvisserij (twinrig, quadrig en outrig), ankerzegenvisserij en met de staadwantvisserij zijn veel voordelen te behalen ten opzichte van de kottervisserij met de traditionele boomkor.

Sumwing

Eén van de grote innovaties in de afgelopen jaren in de kottervisserij is de ontwikkeling van de sumwing. De visserij met de sumwing vindt op een vergelijkbare wijze plaats als de visserij met de boomkor, alleen is de boom die het net openhoudt vervangen door de sumwing. Er wordt nog wel gebruik gemaakt van wekkerkettingen aan de onderzijde van het net. De sumwing is een boom in de vorm van een vliegtuigvleugel met een speciaal gevormde neus. Door de speciale vorm, waarbij gebruik wordt gemaakt van vleugeltechnieken uit de vliegtuigbouwkunde, zweeft het vistuig over de zeebodem en ploegt er niet doorheen. De vorm van de neus zorgt ervoor dat het net bij het vissen de contouren van de zeebodem volgt.

Doordat de sumwing over de bodem zweeft kan de visserij met de sumwing met minder motorvermogen worden uitgevoerd dan de traditionele boomkorvisserij. Er zijn met deze vistechiek forse brandstofbesparingen mogelijk (circa 10% ten opzichte van traditionele boomkor). De wekkerkettingen penetreren door het zweven van het net minder diep in de zeebodem, waardoor minder bodemverstoring optreedt. In de praktijk liggen de vangsten van platvis bij de visserij met de sumwing op ongeveer hetzelfde niveau als bij de traditionele boomkorvisserij. De sumwing is niet geschikt voor het zuidelijk deel van de Noordzee, waar de bodem rotsachtig, minder zanderig en minder vlak is dan het noordelijk deel. In het noordelijk deel van de Noordzee wordt de sumwing inmiddels vrij algemeen gebruikt. In 2012 werd op 7% van de Nederlandse vissersvloot met de sumwing gevestigd (in 2007 was dat nihil).

Pulskor

De pulsvisserij is een aangepaste vorm van de boomkorvisserij. De wekkerkettingen worden bij de pulsvisserij vervangen door elektrodendragers. Een pulsgenerator wekt elektrische prikkels op die via de elektrodendragers naar de bodem worden overgedragen waardoor een elektrisch wekvelde ontstaat. De platvis schrikt door de elektrische prikkels op van de zeebodem en zwemt het net in. Doordat er geen gebruik wordt gemaakt van wekkerkettingen is de sleepweerstand van het net lager waardoor er met minder motorvermogen gevist kan worden. Ook vindt er minder bodemberoering plaats. Door de lagere weerstand zijn met deze vistechiek aanzienlijke brandstofbesparingen te behalen. Tevens vindt de pulsvisserij op een selectievere wijze plaats, waardoor minder ongewenste bijvangst optreedt en de kwaliteit van de gevangen vis hoger is. Vanwege de bodemgesteldheid wordt de pulsvisserij veel in het zuidelijk deel van de Noordzee toegepast.

De pulsvisserij kan met de bestaande boomkorkotters worden uitgevoerd, waardoor geen investeringen in nieuwe vaartuigen nodig zijn. Er zijn wel investeringen in de elektrische installatie en in extra kabels tussen schip en net noodzakelijk. De pulskor kan ook worden gecombineerd de sumwing (pulsling). Bij de pulsling vindt een combinatie van voordelen plaats van zowel de visserij met de sumwing als de pulsvisserij, waardoor de brandstofbesparing nog groter wordt. De pulskor heeft ten opzichte van de traditionele boomkor de volgende voordelen: brandstofbesparing van 45% is mogelijk (bij pulsling nog grotere besparing), minder bodemberoering en minder bijvangsten. De pulskor heeft een vergelijkbaar vangstvermogen, waarbij de gevangen vis van een hogere kwaliteit is.

Momenteel is het in de EU wettelijk verboden om te vissen met elektriciteit. Dit belemmert de grootschalige invoering van deze nieuwe techniek. De EU heeft de lidstaten echter ontheffingen verleend voor de visserij op platvis met de pulskor of pulsling als experiment. Nederland had in januari 2014 ontheffing voor 42 vaartuigen. In 2007 werd de pulsvisserij in Nederland niet beoefend. Wegens het succes van deze visserijtechniek is er veel belangstelling om over te gaan op deze methode. In het voorjaar van 2014 zijn 42 extra ontheffingen verleend in het kader van de onderzoekspilot naar de pulstechniek.

Hydrorig

De hydrorigvisserij is ook een afgeleide vorm van de boomkorvisserij. Bij deze vistechiek wordt het net opgehouden door een hydrorig in plaats van door een traditionele boom. De voorkant van de hydrorig heeft een verbeterde aerodynamische vorm. Bij de ingang van het net zijn bolvormige koppen aangebracht op de hydrorig. Uit de hydrorig komen waterstralen als alternatief voor de wekkerkettingen. Door de bolvormige vorm worden er wervelingen in het water opgewekt die de vis van de bodem loszuigen. Er zijn bij de hydrorigvisserij geen wekkerkettingen nodig. Deze vorm van visserij kan met de bestaande vaartuigen worden uitgeoefend, waarbij voornamelijk investeringen in de visserijtuigen noodzakelijk zijn.

Deze vistechiek bevindt zich nog in een experimentele fase. De vangsten wisselen nog teveel ten opzichte van de traditionele boomkorvisserij. Er kunnen met deze vistechiek brandstofbesparingen van circa 25% worden behaald ten opzichte van de visserij met de traditionele boomkor. Ook treedt er ook minder bodemberoering op, zijn er minder bijvangsten en is de gevangen vis van een hogere kwaliteit. Nadeel is het minder grote vangstvermogen.

4.2.5 Soorten waarop gevist wordt

Er komen in de hele Noordzee meer dan 220 vissoorten voor, waarvan in het Nederlandse deel circa 145 soorten, inclusief haaien en roggen. Zowel de aantallen als de soorten zijn niet gelijkmatig over de Noordzee verdeeld. De visserij op de Noordzee concentreert zich op ongeveer 25 soorten, waarvan platvissen (schol, tong, schar, tarbot en griet), kabeljauwachtigen (kabeljauw, koolvis, schelvis, wijting), haring, sprout, zandspiering en makreel de hoofdmoot uitmaken.

Daarnaast wordt langs de Noordzeekust en in het Waddengebied op garnalen gevestigd. Dit betreft de Noordzeegarnaal of Hollandse garnaal. Er wordt het hele jaar op garnalen gevestigd. Via de Nederlandse afslagen werd in 2011 13.931 ton consumptiegarnalen in de handel gebracht. Omdat de visgronden deel uitmaken van Natura 2000-gebieden vinden de visserijactiviteiten onder strenge voorwaarden plaats.

Naast vissen en garnalen wordt er ook op schelpdieren gevestigd. Het gaat hierbij om mosselen, kokkels, oesters, ensis en spisula. De mossel is een weekdier en leeft vooral in kustgebieden als de Waddenzee en Oosterschelde. Op kokkels wordt met name in de Waddenzee en Zeeuwse Delta gevestigd. De natuurlijke dynamiek van de kokkel is groot. Jaren met een goede broedval worden afgewisseld door jaren met een slechte broedval. Vanwege de belangrijke functie van de kokkel als voedsel voor vogels is het huidige visserijbeleid erop gericht om de aantallen kokkels op een voldoende hoog niveau te houden.

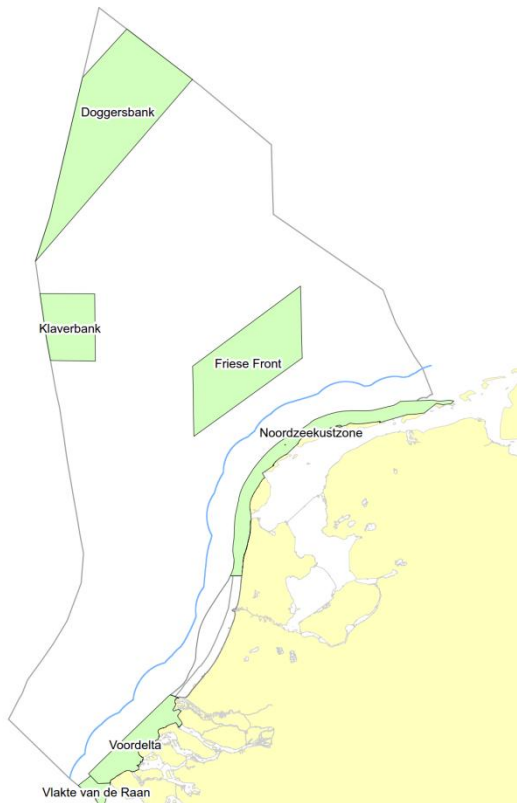
4.3 Natuur

4.3.1 Huidige situatie

De Noordzee heeft een grote diversiteit aan levensgemeenschappen als gevolg van verschillen in waterdiepte, voedselrijkdom, zoutgehalte, stroming en samenstelling van de bodem. Er zijn vooral grote verschillen tussen de ondiepe kustzone (tot 20 meter diepte) en de open zee. De relatief warme en voedselrijke ondiepe kustzone heeft evenals de Waddenzee en Zeeuwse delta een belangrijke functie als kraam- en kinderkamer voor een aantal vissoorten. De hoogste dichtheden aan bodemdieren zijn te vinden in de kustzone. Door de rijkdom aan vis en bodemdieren is de kustzone van groot belang voor vogels, vooral voor zee-eenden, eidereenden, sterns, meeuwen en duikers.

Natura 2000-gebieden

Nederland telt 166 Natura 2000-gebieden. Ze maken deel uit van een samenhangend netwerk van natuurgebieden in de Europese Unie. Op de Noordzee zijn de volgende gebieden aangewezen als Natura 2000-gebied: Voordelta, Noordzeekustzone, Vlakte van de Raan, Doggersbank, Klaverbank en Friese Front. Deze vijf Natura 2000-gebieden omvatten samen 19% van de Nederlandse Exclusieve Economische Zone, dat is een gebied van circa 10.260 km². Ook de Waddenzee, het IJsselmeer en het Marker- en IJmeer en de Zeeuwse Delta zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.

Figuur 4.1 Natura 2000-gebieden in de Noordzee (Bron: www.noordzeeloket.nl)

Vissen

Door overbevissing staan de visbestanden in de Noordzee al enkele decennia onder druk. Na een piek in de tweede helft van de jaren tachtig daalde het bestand volwassen schol begin jaren negentig in enkele jaren sterk om daarna gedurende een periode van ruim 10 jaar rond de voorzorgsgrens (230 miljoen kg) te blijven schommelen. Na 2008 herstelt het bestand zich sterk als gevolg van de verminderde visserijsterfte door een structurele verlaging van de TAC (Total Allowable Catch) sinds eind jaren 90. In deze periode groeit de scholstand van 267 miljoen kg in 2008 naar een historisch hoog niveau van 663 miljoen kg in 2013.

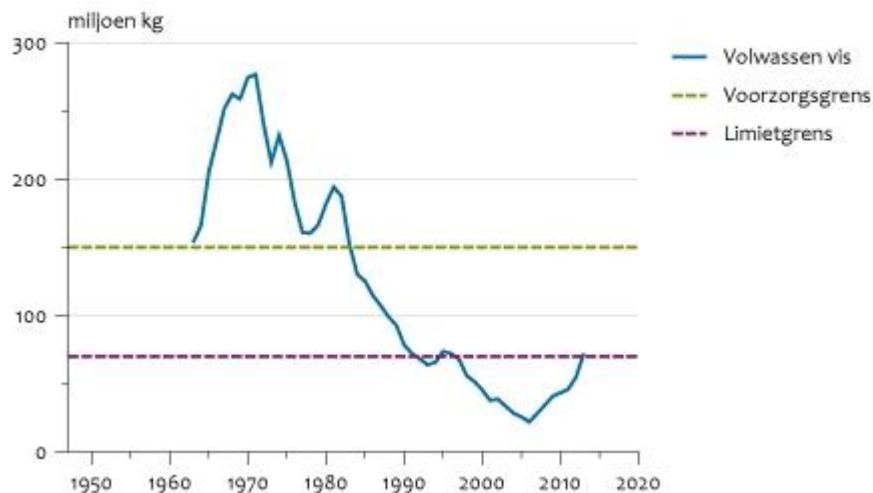
Scholstand in Noordzee

Figuur 4.2 Scholbestand in de Noordzee (Bron: ICES (2013), via www.compendiumvoordeleefomgeving.nl)

De omvang van het bestand volwassen haring fluctueert sterk. Sinds 1998 ligt het bestand weer boven of rond de voorzorgsgrens van 1,3 miljard kg volwassen vis in de Noordzee. In 2013 bevindt het bestand volwassen haring zich met 2,0 miljard kg ruim boven de voorzorgsgrens. Het bestand volwassen kabeljauw vertoont al sinds het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw een dalende trend. Sinds 1984 ligt het bestand onder de voorzorgsgrens van 150 miljoen kg en sinds 1997 onder de limietgrens van 70 miljoen kg. Dit laatste betekent dat er zo weinig volwassen kabeljauw in de Noordzee zwemt dat de voortplanting van de soort in gevaar komt. Na een historisch dieptepunt van 26 miljoen kg in 2006 is het kabeljauwbestand de laatste jaren weer toegenomen. In 2013 ligt de stand met 72 miljoen kg voor het eerst sinds 15 jaar weer net boven de limietgrens.

Kabeljauwstand in Noordzee

Figuur 4.2 Kabeljauwbestand in de Noordzee (Bron: ICES (2013), via www.compendiumvoordeleefomgeving.nl)

De meeste roggen zijn op het NCP in de tweede helft van de 20^e eeuw sterk achteruitgegaan. De Waddenzee heeft voor tong en schol een functie als kraam- en kinderkamer. De vangst van tong is vrijwel constant, terwijl die van schol de laatste jaren toeneemt.

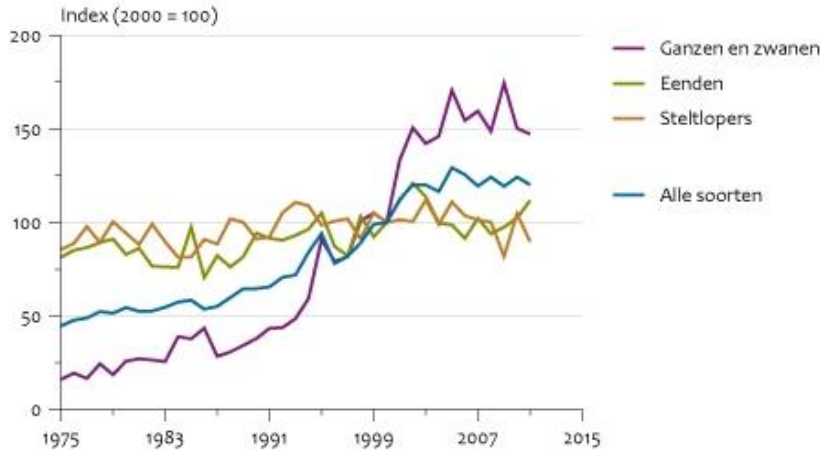
In de zoete wateren neemt de soortenrijkdom in vissoorten het afgelopen decennium toe. Dit is vooral toe te schrijven aan de verbetering van de waterkwaliteit. De aalbestand loopt steeds verder terug, onder meer door visserij en de afname van de intrek van jonge glasaal. De vangst van paling is daardoor ook teruggelopen.

Vogels

Gemiddeld genomen is het aantal doortrekkende en overwinterende watervogels in Nederland de laatste decennia toegenomen. Dat geldt vooral voor de ganzen en zwanen en in mindere mate voor eenden en steltlopers. Soortgewijs zijn er verschillen, zo is een aantal soorten achteruitgegaan. Over de oorzaken voor toe- en afname van soorten is nog onvoldoende bekend. Sinds het midden van de jaren negentig vindt er een duidelijke verschuiving plaats in de samenstelling van de watervogelpopulatie in de Waddenzee. Het meest opvallend is de achteruitgang van schelpdieretende watervogels en de toename van wormenetende vogelsoorten. Dit wijst op grote verschuivingen in voedselbestanden in de Waddenzee.

Overwinterende watervogels

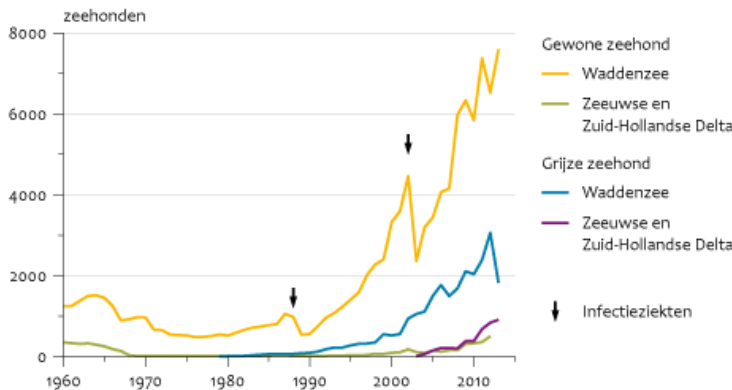
Figuur 4.3 Overwinterende watervogels (Bron: NEM, via www.compendiumvoordeleefomgeving.nl)

Zeezoogdieren

De voornaamste zeezoogdieren in de Nederlandse kustwateren zijn de bruinvis, de gewone zeehond en de grijze zeehond. Eeuwenlang was de bruinvis een algemene soort van de Nederlandse kustwateren. Vanaf 1940 nam het aantal echter sterk af. De soort verdween tegelijkertijd uit grote delen van de zuidelijke Noordzee. De oorzaak voor deze afname is niet bekend. Vanaf eind jaren tachtig van de vorige eeuw neemt het aantal in de kustzone waargenomen bruinvis- en zeehonden sterk toe. Een drietal tellingen vanuit vliegtuigen in 2010-2011 laat zien dat er in juli 2010 circa 26.000, in oktober/november 2010 30.000 en in maart 2011 zo'n 86.000 bruinvis- en zeehonden in het Nederlands deel van de Noordzee verbleven.

De populaties van de gewone zeehond en de grijze zeehond zijn de laatste twintig jaar sterk gegroeid. Ondanks het zeehondenvirus, dat in 1988 en in 2002 ongeveer 50% van de gewone zeehonden doodde, is de populatie goed hersteld. In 2013 groeide het aantal getelde gewone zeehonden in de Waddenzee. De tellingen van de grijze zeehond waren in 2013 in de Delta hoger dan het jaar ervoor, maar in de Waddenzee lager.

Aantal zeehonden

Figuur 4.3 Aantal zeehonden (Bron: Imares (WUR), via www.compendiumvoordeleefomgeving.nl)

Bodemfauna

Een belangrijke bedreiging voor de bodemfauna (bodembewonende ongewervelde diersoorten) is de boomkorvisserij. Onderzoek naar lange termijneffecten wijst op een afname van dichtheden van tweekleppigen en sommige kreeftachtigen, en op een toename van kleine, kortlevende wormen. De Japanse oester is in de jaren zeventig als vervanger voor de gewone platte oester ingevoerd.

Aanvankelijk dacht men dat de Japanse oester zich hier niet zou kunnen voortplanten, maar het tegendeel bleek het geval, de Japanse oester heeft zich massaal verspreid. Het kokkelbestand vertoont grote fluctuaties in aanwas en sterfte door natuurlijke factoren en kokkelvisserij. Met name in schelpdierarme jaren bestaat het risico dat er voor vogels te weinig schelpdieren beschikbaar zijn. In zulke jaren worden beperkingen aan de visserij opgelegd om het voedsel te reserveren voor de vogels.

Gedurende de jaren tachtig van de vorige eeuw zijn de mosselbanken op de droogvallende platen in de Waddenzee sterk bevestigd. In 1991 waren ze vrijwel geheel afwezig. In ongeveer tien jaar tijd is het areaal mosselbanken op droogvallende platen weer toegenomen, dit areaal schommelt sindsdien rond 2000 hectare.

4.3.2 *Autonome ontwikkeling*

De visbestanden in de Noordzee zijn aan fluctuatie onderhevig. De fluctuatie wordt veroorzaakt door o.a. fluctuerende jaarklassen, de visserijdruk, milieufactoren, maar ook door vangstbeperkende maatregelen. Omdat de visserij zich al meer richt op duurzaamheid (gericht op draagkracht van het systeem) wordt verwacht dat de positieve trend die nu bij een aantal soorten zichtbaar is, doorzet. Ook de geconstateerde positieve trend in het aantal inheemse vissoorten in de zoete binnenwateren zal zich waarschijnlijk doorzetten. De toekomst van de aal in de Nederlandse zoete wateren is onzeker, maar vanwege de komst van de Europese Aalverordening zal het aalbestand zich in de nabije toekomst mogelijk herstellen. Het aantal overwinterende watervogels laten een positieve trend zien die vermoedelijk zal doorzetten. Dit wordt vooral veroorzaakt door verandering in waterkwaliteit, menselijk gebruik (visserij, landbouw), natuurontwikkeling en beheer. Ook de positieve trend van zowel de zeehond als de bruinvis zet zich naar verwachting door. De ontwikkeling kokkels/mosselen zijn afhankelijk van veel factoren, zoals broedval, beschikbaarheid van plankton, klimaatverandering. Verwacht wordt dat het grotere accent op duurzame visserij en de instelling van beschermde gebieden (VIBEG) een positieve invloed heeft op de bestanden kokkels, mossels en andere tweekleppigen.

4.4 **Bodem en water**

4.4.1 *Huidige situatie*

De waterbodem en de ontwikkeling van op de bodem levende planten en dieren wordt sterk beïnvloed door het omwoelen van de bodem door de boomkorvisserij. De waterbodem wordt naast de visserij ook beïnvloed door de zandwinning in zee. Momenteel wordt jaarlijks gemiddeld 12 miljoen m³ suppletiezand en 13 miljoen m³ ophoogzand gewonnen.

De waterkwaliteit van de Noordzee wordt met name bepaald door de concentraties algen, gesuspendeerde delen (m.n. slib) en eutrofiërende en verontreinigende stoffen. Het water in de kustzone is door de zwevende delen, vooral dicht bij de kust, veel troebeler dan het water op open zee. De zwevende delen in het water zijn van belang voor de binding en het transport van veel schadelijke stoffen. Verontreinigende stoffen zijn onder andere: zware metalen (o.a. cadmium, zink en kwik), anorganische verbindingen met chloor/broom (oplos- en schoonmaakmiddelen, bestrijdingsmiddelen), organische microverontreinigingen (aromatische koolwaterstoffen, dioxines, PCB etc.), weekmakers en vlamvertragers. Van bovengenoemde verontreinigende stoffen is bekend dat ze schadelijk zijn voor bodemdieren en zeezoogdieren. De grote rivieren in Nederland spelen een belangrijke rol in de waterkwaliteit van de Noordzee, omdat het rivierwater uiteindelijk in de Noordzee terecht komt. Daarnaast speelt ook aanvoer via de lucht een rol en treedt verontreiniging op door industriële activiteiten op zee (scheepvaart, platforms, etc.).

4.4.2 *Autonome ontwikkeling*

Verwacht wordt dat door toenemende wet- en regelgeving en een grotere aandacht voor duurzaamheid de kwaliteit van bodem en water op termijn verder zullen toenemen.

4.5 Lucht en klimaat

4.5.1 *Huidige situatie*

De mondiale temperatuurstijging door het broeikaseffect beïnvloedt de verspreiding van planten en dieren. Daarnaast kunnen in de toekomst ook de zeespiegelrijzing (door het afsmelten van de poolkappen) en de veranderingen in neerslagpatronen grote gevolgen hebben voor de natuur. In Nederland heeft dit geleid tot het verschijnen van zuidelijke soorten en mogelijk het verdwijnen van noordelijke soorten. In het Kyoto-protocol en het Klimaatverdrag van de Verenigde Naties zijn afspraken gemaakt om de menselijke beïnvloeding van het klimaat te beperken. De autonome ontwikkeling met betrekking tot lucht en klimaat is dus erg onzeker.

4.5.2 *Autonome ontwikkeling*

Het is zeer onzeker hoe het klimaat zich op lange termijn ontwikkelt. Dit is afhankelijk van natuurlijke processen en menselijke activiteit (m.m. de uitstoot van broeikasgassen). Dit kan grote gevolgen hebben voor mens en natuur.

4.6 Culturele erfgoederen

De Nederlandse kust is sinds de vroege eeuwen steeds bewoond geweest. Als gevolg van zeespiegelstijging en bodemdaling (en daardoor een terugtrekkende kust) zijn veel sporen van vroegere activiteiten bedekt (en beschermd) door sediment. De grootste vondstdichtheid en de beste conserveringstoestand doen zich voor in de Voordelta. Op en in de bodem van het NCP liggen circa 3.000 bekende wrakken en obstructies. Een onbekend aantal daarvan bestaat uit archeologische resten, van onder meer oude scheepswrakken en nederzettingen. Een ander deel bestaat uit recent verloren lading, gezonken schepen en scheepsonderdelen. Sommige wrakken zijn geheel verzand en onzichtbaar. De bekende wrakken, zoals geregistreerd in de Archeologische database ARCHIS, is slechts een fractie van wat er zal liggen. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) geeft de trefkans aan voor het vinden van archeologische waarden in het Nederlands Continentaal Plat.

4.7 Woon- en leefmilieu

De visserijtraditie is diep geworteld in de Nederlandse cultuur. De bijdrage aan de Nederlandse economie daarentegen is beperkt. De totale omzet van de Nederlandse vissers lag in 2012 net beneden de half miljard euro en bedroeg daarmee 0,1% van het bruto binnenlands product. Voor de Nederlandse visserijgemeenschappen is de economische betekenis aanzienlijk groter. Het aandeel in de werkgelegenheid kan hier oplopen tot 40 a 50%. De totale werkgelegenheid in de hele visketen bedraagt circa 14.000 fte, waarvan bijna 1.800 fte als opvarenden. De laatste jaren is duidelijk een beweging zichtbaar waarbij de traditionele visserij met boomkor plaats maakt voor meer duurzame visserijmethoden (energiezuiniger, minder bijvangst en minder bodemberoering).

5 Milieueffecten

5.1 Afbakening en beoordelingsmethodiek

De SMB richtlijn, bijlage 1, schrijft voor dat voor de volgende aspecten de mogelijke aanzienlijke milieueffecten moeten worden onderzocht: biodiversiteit, bevolking, gezondheid voor de mens, fauna, flora, bodem, water, lucht, klimaatfactoren, materiële goederen, cultureel erfgoed (met inbegrip van architectonische en archeologisch erfgoed), landschap en de wisselwerking tussen bovengenoemde elementen. In totaal zijn dit 12 milieuaspecten. In combinatie met de 15 voorgestelde maatregelen uit het EFMZV (zie paragraaf 2.4), betekent dit dat in totaal 180 combinaties mogelijk zijn tussen de afzonderlijke milieuaspecten en de maatregelen uit het programma. Omwille van overzicht zijn de afzonderlijke milieuaspecten samengevoegd tot 6 milieuthema's: natuur, landschap, bodem & water, lucht & klimaat, cultuurhistorie en woon- en leefomgeving.

De groepering naar milieuthema's is weergegeven in de onderstaande matrix.

Tabel 5.1 Groepering milieuthema's

Milieuaspecten	Milieuthema's					
	natuur	landschap	bodem & water	lucht & klimaat	cultuurhistorie	woon- en leefomgeving
biodiversiteit	X					
bevolking						X
gezondheid voor de mens						X
fauna	X					
flora	X					
bodem			X			
water			X			
lucht				X		
klimaatfactoren				X		
materiële goederen						X
cultureel erfgoed (incl. architectonische en archeologisch erfgoed)					X	
landschap		X				

Ingreep-effectmatrix

Om een eerste indruk te krijgen van de relatie tussen de voorgestelde maatregelen en mogelijke milieueffecten is een ingreep-effect matrix opgesteld (zie tabel 5.2). Uit deze matrix kan worden afgelezen tot welke potentiële milieueffecten een maatregel kan leiden. De matrix is opgesteld op basis van literatuuronderzoek en expert judgement. In de hierna volgende milieubeoordeling (paragraaf 5.2) is nagegaan of deze milieueffecten kunnen optreden en wat globaal de omvang van de effecten is.

Toelichting ingreep-effectmatrix

Als een maatregel een positief of negatief effect heeft, dan is dat aangeduid met een 'X'. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen directe en indirecte effecten. Directe effecten zijn aangeduid met een 'X' en treden bijvoorbeeld op bij starterssteun voor jonge vissers (maatregel 31) en beperking van de impact van visserij op het mariene milieu (maatregel 38).

Indirecte effecten staan aangeduid tussen haakjes '(X)' en hebben betrekking op maatregelen die op zich geen milieueffecten hebben, maar die doelen en activiteiten ondersteunen die mogelijk wel milieueffecten hebben. Hierbij kan gedacht worden aan maatregelen die betrekking hebben op innovatie (maatregelen 26, 39 en 47). Dergelijke maatregelen hebben veelal als doel om nieuwe duurzame technieken te ontwikkelen/stimuleren, waardoor indirect de impact op het milieu verminderd (minder bijvangsten, minder bodemberoering, energie-efficiëntere schepen).

Indirecte positieve effecten op bodem & water leiden veelal ook tot een positieve invloed op cultuurhistorie en natuur. Een dergelijke positieve invloed is aangeduid met dubbele haakjes '((X))'.

Indien er geen effecten zijn te verwachten is er niets aangegeven bij het betreffende milieuthema. Onderstaand overzicht geeft aan welke maatregelen op welke thema's een milieueffect hebben.

Tabel 5.2   **Ingreep-effect matrix**

Nr.	Maatregelen	Milieuthema's						
		natuur	landschap	bodem & water	lucht & klimaat	cultuurhistorie	woon- en leefomgeving	
26	Innovatie (visserij)				(X)		(X)	
28	Partnerschappen tussen wetenschappers en vissers	(X)		(X)	(X)	((X))	(X)	
31	Starterssteun voor jonge vissers						X	
37	Steun voor het ontwerpen en uitvoeren van instandhoudingsmaatregelen en regionale samenwerking	X		(X)		((X))		
38	Beperking van de impact van visserij op het mariene milieu en aanpassing van de visserij aan de bescherming van soorten	X		(X)	(X)	((X))		
39	Innovatie ivm de instandhouding van biologische rijkdommen van de zee	(X)		(X)	(X)	((X))		
42	Toegevoegde waarde, productiviteit en gebruik ongewenst vangsten						X	
44	Binnenvisserij en aquatische flora en fauna in de binnenwateren							
47	Innovatie (aquacultuur)	((X))		(X)	(X)		(X)	
66	Productie- en afzetprogramma's	(X)		(X)	(X)	((X))	(X)	
67	Opslagsteun							
68	Afzetmaatregelen						(X)	
76	Controle en handhaving	X						
77	Verzamelen van gegevens	(X)						
80	Geïntegreerd Maritiem Beleid (GMB)	X		X				

Paragraaf 5.2 gaat in op de milieubeoordeling per maatregel. Hierbij wordt invulling gegeven aan bovenstaande ingreep-effect matrix.

5.2 Milieubeoordeling per maatregel

Maatregel 26: Innovatie (visserij)

Deze maatregel is in het algemeen gericht op stimulatie van innovatie in de visserij, met als doel verdere verduurzaming en met name verbetering van rendement. Hierbij kan gedacht worden aan innovaties die leiden tot de ontwikkeling of invoering van nieuwe of verbeterde producten en processen (bijvoorbeeld innovaties om de versheid te behouden, de keten te verkorten, etc.).

Ontwikkeling van nieuwe of verbeterde producten en processen leiden tot minder emissies (o.a. broeikasgassen), dit is positief voor lucht & klimaat (effectbeoordeling: '(+)'). Innovatie gericht op een verbetering van het rendement, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van energie-efficiëntere schepen (lagere brandstofkosten), heeft een positief effect op woon- en leefomgeving (effectbeoordeling: '(+)') omdat dit bijdraagt een verbetering van de winstgevendheid.

Maatregel 28: Partnerschappen tussen wetenschappers en vissers

Het ontwikkelen en uitwisselen van praktijkkennis, ervaringskennis en wetenschappelijke kennis in het viscluster is van groot belang voor het vinden van oplossingen met betrekking tot duurzaamheid en economisch rendement. Partnerschappen tussen vissers en wetenschappers rond thema's als duurzaamheid, selectieve vistechieken en kostenbesparing bevorderen de overdracht van kennis.

Deze maatregel is gericht op zowel duurzaamheid (bijv. minder bodemberoering, minder bijvangsten) als rendement (bijv. nieuwe producten en processen). Deze maatregel heeft daar-

door (indirecte) positieve effecten op natuur, bodem & water, lucht & klimaat en woon- en leefomgeving (effectbeoordeling: '(+)'). Minder aantasting van de bodem heeft op zijn beurt indirect weer een positieve invloed op cultuurhistorie (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 31: Starterssteun voor jonge vissers

Voor het in stand houden van een sterke primaire sector is het van belang dat voldoende jongeren kans zien om in de sector actief te worden c.q. de bedrijfsopvolging kunnen financieren. Nederland zal met het oog hierop steun verlenen aan jonge vissers.

Deze maatregel heeft een direct positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel startende vissers ondersteund (effectbeoordeling: '+'). Dit is positief voor de lokale visserij-gemeenschappen (behoud werkgelegenheid). Omdat de maatregel gericht is op het behoud van visbedrijven (en niet op de uitbreiding daarvan) heeft deze maatregel geen effect op de overige milieuthema's.

Maatregel 37: Steun voor het ontwerpen en uitvoeren van instandhoudingsmaatregelen en regionale samenwerking

Deze maatregel wordt ingezet voor ontwerp en implementatie van Natura 2000-gebieden in de Noordzee. Daarnaast voorziet deze maatregel (lid 2) ook in rechtstreekse uitzetting van vis (bijvoorbeeld glasaal) in het kader van een EU-instandhoudingsmaatregel.

Deze maatregel is met name gericht op behoud en instandhouding van natuurwaarden door de bescherming van gebieden in de Noordzee en eventueel ondersteunen van soorten (uitzetten vis). Dit heeft een direct positief effect op natuur (effectbeoordeling: '+'). Indirect heeft deze maatregel, door bijvoorbeeld het sluiten van gebieden voor de visserij (VIBEG), een positieve effect op bodem & water (effectbeoordeling: '(+)'). Minder aantasting van de bodem door het sluiten van gebieden voor de visserij, heeft op zijn beurt indirect weer een positieve invloed op cultuurhistorie (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 38: Beperking van de impact van visserij op het mariene milieu en aanpassing van de visserij aan de bescherming van soorten

Deze maatregel richt zich op investeringen om de visserij duurzamer te maken. Hierbij kan gedacht worden aan investeringen gericht op de beperking van de impact van de visserij op het mariene milieu, maar ook aan investeringen die de teruggooi uitbannen.

Deze maatregel heeft een groot positief effect op natuur doordat wordt geïnvesteerd in duurzame vangsttechnieken (effectbeoordeling: '++'). Indirect heeft deze maatregel door minder bodemberoering en energie-efficiëntere schepen een positief effect op bodem & water en lucht & klimaat (effectbeoordeling: '(+)'). Minder bodemberoering heeft op zijn beurt weer een positieve invloed op cultuurhistorie (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 39: Innovatie ivm de instandhouding van biologische rijkdommen van de zee

Deze maatregel richt zich op de ontwikkeling en invoering van nieuwe technologische of organisatorische kennis om de impact van visserijactiviteiten op het milieu te beperken. Hieronder vallen ook ontwikkelingen op het gebied van verbeterde vangsttechnieken en selectiviteit van het vistuig, waarmee teruggooi wordt verminderd. De ingezette ontwikkeling om alternatieven voor de traditionele boomkorvisserij te ontwikkelen, zoals de sumwing en pulvisserij, worden onverminderd doorgezet.

Doordat deze maatregel gericht is op beperking van de milieu-impact van de visserij, heeft deze maatregel indirect een positief effect (effectbeoordeling: '(+)') op natuur (betere selectiviteit en minder aantasting bodemleven), bodem & water (minder bodemberoering) en lucht & klimaat (energie-efficiëntere schepen). Minder bodemberoering heeft op zijn beurt weer een positieve invloed op cultuurhistorie doordat het archeologisch bodemarchief beter behouden blijft (effectbeoordeling: '((+))').

Maatregel 42: Toegevoegde waarde, productiviteit en gebruik van ongewenste vangsten

Deze maatregel is gericht op verbetering van de toegevoegde waarde of de kwaliteit van gevangen vis. Hieronder vallen investeringen die waarde toevoegen aan visserijproducten, in het

bijzonder door vissers mogelijk te maken hun eigen vangst te verwerken, af te zetten en rechtstreeks te verkopen.

Deze maatregel heeft een direct positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel leidt tot een hogere toegevoegde waarde voor visserijbedrijven (effectbeoordeling: '+'). Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld het gebruik van ongewenste bijvangsten. Dit is positief voor de lokale visserij gemeenschappen. Op de andere milieuthema's worden geen effecten verwacht.

Maatregel 44: Binnenvisserij en aquatische flora en fauna in de binnenwateren

Deze maatregel bestaat uit een samenvoeging van een aantal andere maatregelen, waaronder de maatregelen 26, 28, 31, 38, 39 en 42. Deze maatregel is daarom niet apart beoordeeld. De beoordeling heeft plaatsgevonden bij de beoordeling van de andere maatregelen.

Maatregel 47: Innovatie (aquacultuur)

Deze maatregel wordt ingezet om in de viskweek, in de schelpdiersector, maar ook in nieuwe vormen van aquacultuur (zoals zilte landbouw) innovaties te bevorderen. Het doel daarvan is niet alleen de rendementen te verbeteren, maar ook om de duurzaamheid te verbeteren.

Deze maatregel heeft geen directe milieueffecten, maar heeft indirect wel degelijk positieve milieueffecten. Door innovatie in duurzaamheid te stimuleren wordt verwacht dat de belasting van het milieu door gebruik van bijvoorbeeld water, energie en grondstoffen zal afnemen. Dit heeft een positief effect op bodem & water en lucht & klimaat (effectbeoordeling: '(+)'). Een lagere belasting van het milieu heeft op zijn beurt indirect weer een positieve invloed op natuur (effectbeoordeling: '((+))').

Naast verhoging van de duurzaamheid is deze maatregel ook gericht op verhoging van het rendement. Dit heeft indirect een positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel leidt tot een hogere toegevoegde waarde voor de aquacultuursector (effectbeoordeling: '(+)').

Maatregel 66: Productie- en afzetprogramma's

Deze maatregel zal worden ingezet om producentenorganisaties te ondersteunen bij het opstellen van productie- en marketingplannen. Deze productie- en marketingplannen hebben als doel de rentabiliteit en duurzaamheid te verbeteren, ongewenste vangsten zo veel mogelijk te vermijden, bij te dragen aan de traceerbaarheid van de producten en de uitbanning van illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij.

Doordat deze maatregel gericht is op de verbetering van duurzaamheid en rentabiliteit heeft deze maatregel indirect een positief effect (effectbeoordeling: '(+)') op natuur (betere selectiviteit en minder aantasting bodemleven), bodem & water (minder bodemberoering) en lucht & klimaat (energie-efficiëntere schepen). Minder bodemberoering heeft op zijn beurt weer een positieve invloed op cultuurhistorie doordat het archeologisch bodemarchief beter behouden blijft (effectbeoordeling: '((+))').

Naast verhoging van de duurzaamheid is deze maatregel ook gericht op verhoging van de winstgevendheid van de sector. Dit heeft indirect een positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel leidt tot een beter perspectief voor de sector (effectbeoordeling: '(+)').

Maatregel 67: Opslagsteun

Erkende producentenorganisaties en verenigingen van producentenorganisaties kunnen steun krijgen voor het opslaan van vis- of aquacultuurproducten. Dit is een economische maatregel waarbij vis wordt opgeslagen als de prijs onder een vooraf bepaalde drempelprijs zakt. Hiermee worden grote prijsfluctuaties voorkomen. Deze maatregel heeft naar verwachting geen milieueffecten.

Maatregel 68: Afzetmaatregelen

Deze maatregel is gericht op het stimuleren van toegevoegde waarde in de keten (vergroting afzet, o.a. door nieuwe markten) en de traceerbaarheid van visserij- en aquacultuurproducten. Deze maatregel zal ter bevordering van ketensamenwerking en vraagsturing worden ingezet.

Deze maatregel heeft indirect een positief effect op woon- en leefomgeving omdat deze maatregel door vergroting en verbreding van de afzet leidt tot een hogere toegevoegde waarde voor visserijbedrijven (effectbeoordeling: '(+)'). Dit is positief voor de lokale visserijgemeenschappen. Op de andere milieuthema's worden geen effecten verwacht.

Maatregel 76: Controle en handhaving

Deze maatregel is gericht de naleving van de visserijvoorschriften en zo nodig de naleving af te dwingen. Deze maatregel heeft door de controle en handhaving van visserijvoorschriften een positief effect op de visbestanden. De effecten op natuur worden daardoor positief beoordeeld (effectbeoordeling: '+').

Maatregel 77: Verzamelen van gegevens

Deze maatregel is gericht op het verzamelen van data over visbestanden. De verzamelde gegevens worden gebruikt voor het vaststellen van de TAC's (totaal toegestane vangsten) en Quota.

Door het monitoren van visbestanden en vaststellen van quota kan overbevissing, en daarmee aantasting van het mariene milieu, worden voorkomen. Dit heeft indirect een positief effect op natuur (effectbeoordeling: '(+)').

Maatregel 80: Geïntegreerd maritiem beleid (GMB)

Deze maatregel verleent steun aan acties die het mariene milieu beschermen. Nederland richt zich met name op de grootste risico's in het relatie tot het bereiken van de goede milieutoestand in 2020 in het kader van de implementatie van de KRM.

Deze maatregel heeft een direct positief effect op natuur en bodem & water omdat deze maatregel steun verleent aan acties die het mariene milieu beschermen en kennisontwikkeling bevordert (effectbeoordeling: '+').

5.3 Milieugevolgen van het programma als geheel

In de onderstaande tabel is de beoordeling van de milieueffecten van de maatregelen samengevat. De omvang van de effecten is daarbij weergegeven met behulp van een vijfpuntsschaal, die loopt van een groot negatief effect (--), via neutraal (0) tot een groot positief effect (++)

Bij de beoordeling is onderscheid gemaakt in directe en indirecte effecten. De indirecte effecten zijn aangeduid tussen haakjes. In sommige gevallen hebben indirecte effecten ook weer invloed op ander milieuthema's, dit is aangeduid met dubbele haakjes.

In het Operationeel Programma wordt ingezet op een verbetering van de winstgevendheid van de visserij- en aquacultuur in combinatie met een verdere verduurzaming in de sector. Een duurzame ontwikkeling is daarbij het leidende principe.

De in te zetten maatregelen zijn veelal gericht op de bescherming van het mariene milieu (natuur) en verbetering van de rendementen in de sector. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om maatregelen om bijvangst en bodembegroting te beperken of om maatregelen die de rendementen in de keten verbeteren, zoals productie- en afzetprogramma's en opslagsteun. De maatregelen scoren daardoor alle positief.

Tabel 5.3 Beoordeling milieueffecten

Nr.	Maatregelen	Milieuthema's	natuur	bodem & water	lucht & klimaat	cultuurhistorie	woon- en leefomgeving
26	Innovatie (visserij)				(+)		(+)
28	Partnerschappen tussen wetenschappers en vissers		(+)	(+)	(+)	((+))	(+)
31	Starterssteun voor jonge vissers						+
37	Steun voor het ontwerpen en uitvoeren van instandhoudingsmaatregelen en regionale samenwerking		+	(+)		((+))	
38	Beperking van de impact van visserij op het mariene milieu en aanpassing van de visserij aan de bescherming van soorten		++	(+)	(+)	((+))	
39	Innovatie ivm de instandhouding van biologische rijkdommen van de zee		(+)	(+)	(+)	((+))	
42	Toegevoegde waarde, productiviteit en gebruik ongewenst vangsten						+
44	Binnenvisserij en aquatische flora en fauna in de binnenwateren						
47	Innovatie (aquacultuur)		((+))	(+)	(+)		(+)
66	Productie- en afzetprogramma's		(+)	(+)	(+)	((+))	(+)
67	Opslagsteun						
68	Afzetmaatregelen						(+)
76	Controle en handhaving		+				
77	Verzamelen van gegevens		(+)				
80	Geïntegreerd maritiem beleid (GMB)		+	+			

6 Leemten in kennis en aanzet monitoring

Leemten in kennis

In deze SMB is op basis van ingreep-effectrelaties, literatuuronderzoek en expert judgement een globale inschatting gemaakt van de potentiële milieueffecten van de maatregelen van het Operationeel Programma EFMZV. Bij de beschrijving van de milieueffecten is aangesloten bij het abstractieniveau van de maatregelen uit het Operationeel Programma. Omdat de beoogde maatregelen niet concreet zijn uitgewerkt wordt in de SMB volstaan met een globale effectanalyse. Hierbij zijn geen wezenlijke leemten in kennis en informatie geconstateerd.

Aanzet monitoringsmaatregelen

De voorgestelde maatregelen hebben betrekking op verbetering van de winstgevendheid in combinatie met een verdere verduurzaming van de sector. Door het monitoren van de effecten van deze maatregelen kan beter inzicht worden verkregen in de effectiviteit van de maatregelen en de milieugevolgen daarvan. Hierbij kan gedacht worden aan het monitoren van bijvangst, bodemleven, visbestanden, energieverbruik, winstgevendheid, etc. Veel van deze aspecten worden al gemonitord, zodat veelal kan worden aangesloten bij bestaande programma's.